

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

Əlyazması hüququnda

GÜNEL VAQİF qızı ABASOVA

**“ŞƏXS SONLUQLARI VƏ ŞƏXS ƏVƏZLİKLƏRİNİN KOREYA
DİLİNDƏN AZƏRBAYCAN DİLİNƏ TƏRCÜMƏSİNDƏ QARŞIYA ÇIXAN
ÇƏTİNLİKLƏR. (ŞİN QYONQ SUKUN "ANAM SƏNƏ ƏMANƏT"
ROMANI ƏSASINDA)”**

HSM-060203 – Tərcümə (Koreya dili)

Magistr elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş

DİSSERTASIYA

Elmi rəhbər: _____

Z.Z.Abışov

müəllim

BAKI-2022

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ	5
I FƏSİL. DİLÇİLİKDƏ ŞƏXS ANLAYIŞI	6
1.1 Dilçilikdə şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin əhəmiyyəti və rolu.....	6
1.2 Şəxs kateqoriyasında normalar	9
1.3 Koreya dilində şəxs məsələsi.....	12
II FƏSİL. AZƏRBAYCAN VƏ KOREYA DİLLƏRİNDƏ ŞƏXS SONLUQLARI VƏ ŞƏXS ƏVƏZLİLƏRİNİN MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ.	22
2.1 Azərbaycan dilində şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin semantik-funksional əlamətləri	22
2.2 Koreya dilində şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin semantik-funksional əlamətləri.	24
2.3 Şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin işlədilmə dairəsi	30
III FƏSİL. “ANAM SƏNƏ ƏMANƏT” ROMANININ TƏRCÜMƏSİ ZAMANI QARŞIYA ÇIXAN ÇƏTİNLİKLƏR	39
3.1 “Anam sənə əmanət” romanında tərcümədə ortaya çıxan çətinliklərin əvəzlik baxımından həlli istiqamətləri.....	39
3.2 “Anam sənə əmanət” romanında şəxs əvəzlilikləri və şəxs sonluqlarının tərcümə üsulları	47
3.3 Şin Qyonq Sukun həyat və yaradıcılığı.....	55
Nəticə	63
İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı	65

GİRİŞ

Aktuallıq. Təqdim olunmuş dissertasiya Şin Qyonq Sukun “Anam sənə əmanət” romanında şəxs əvəzlilikləri və şəxs sonluqlarının Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı qarşıya çıxan çətinliklər, onların hər iki dildə müqayisəli təhlilindən bəhs edir.

Şəxs anlayışı bir çox dillərdə bütün konteksti təyin edə bilər. Bu prosesdə şəxs əvəzlilikləri şəxs sonluqları ilə birlikdə məzmunu tamamlamış olur.

Bildiyimiz kimi, əsas nitq hissələrinə daxil edilən sözlərlə müqayisədə əvəzliliklərə az miqdarda sözlər daxildir. Amma əvəzliliklər nitq və dildə işlənmə tezliyinə görə başqa nitq hissələrinə aid sözlərdən geridə qalır. Əvəzliliklər ismə, sifətə, saya, hətta əvəzliyə aid olub onları əvəz edə bilər və onların funksiyalarını yerinə yetirir. Əvəzliliklərin əksəriyyəti türk dillərinin qədim dövrlərində, hətta 6 min il bundan əvvəl şumer dilində işlənmişdir. Azərbaycan dili ilə eyni dil ailəsinə mənsub dillərdə əvəzliliklərə aid tədqiqatlar aparılmışdır, amma Koreya və Azərbaycan dillərində qədərincə tədqiq edilməmişdir. Şəxs sonluqları isə xəbər rolunda çıxış edən isə hər bir nitq hissəsinin hansı şəxsə aid olmasını təyin edir.

Tədqiqat işinin obyektini şəxs sonluqları və şəxs əvəzlilikləri, **predmetini** isə şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin Koreya dilindən Azərbaycan dilinə tərcüməsi zamanı ortaya çıxara biləcəyi çətinliklər təşkil edir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqat işinin məqsədi şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin Koreya dilindən Azərbaycan dilinə tərcüməsində qarşıya çıxan çətinlikləri Şin Qyonq Sukun "Anam sənə əmanət" romanı əsasında tədqiqatın təhlilindən ibarətdir.

Tədqiqat işinin vəzifələri aşağıdakılardır:

1. Dilçilikdə şəxs anlayışını hərtərəfli və çoxşaxəli olaraq təhlil etmək;
2. Həm Azərbaycan dilində, həm də Koreya dilində şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin müqayisəli təhlilini vermək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırmaq;
3. Şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin işlədilmə dairəsini tədqiq etmək;

4. “Anam sənə əmanət” romanının tərcüməsi zamanı qarşıya çıxan çətinlikləri həll etmək;

5. Şin Qyonq Sukun həyat və yaradıcılığını qiymətləndirmək;

Tədqiqat işinin nəzəri metodoloji bazası. Tədqiqat işi müqayisəli təhlil və məntiqi ümumiləşdirmə kimi tədqiqat üsulları əsasında yerinə yetirilmişdir. İşin ərsəyə gəlməsi üçün <https://www.naver.com/>, <https://ko.wikipedia.org/wiki>, <http://encykorea.aks.ac.kr/> kimi elektron mənbələrdən, Azərbaycan, Rus və Koreya dilində olan müxtəlif vəsaitlərdən istifadə olunmuşdur. Tədqiqatda şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin Koreya dilindən Azərbaycan dilinə tərcüməsində qarşıya çıxan çətinlik xüsusiyyətləri sistemləşdirilərək kompleks araşdırılmışdır.

Dissertasiyanın elmi yeniliyi. Şəxs əvəzlilikləri və şəxs sonluqları bütün dillərdə eyni deyildir. Hətta bəzi dillərdə, ümumiyyətlə, təsnifat əvəzinə sadəcə şəxs anlayışı mövcuddur. Buna görə də tərcümə zamanı istər-istəməz çətinliklər və anlaşılmazlıqlar özünü büruzə verir. Çünki tərcümə prosesində tam olaraq ekvivalent tapmaq çətinidir. Bu, tədqiq edilən dissertasiyanın elmi yeniliyi məsələsini ortaya qoyur. Bundan əlavə, nəzərə alaq ki, şəxs əvəzlilikləri və şəxs sonluqlarının Azərbaycan və Koreya dillərində müqayisəli təhlilindən bəhs edən tədqiqat işləri azdır. Bu nöqtəyi-nəzərdən tədqiqat işinin zəruriliyini diqqətə almaq olar. Məhz tədqiqat işinin elmi yeniliyi də Koreya dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə zamanı təkcə sözügedən roman üzrə deyil, ümumi olaraq şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin tərcüməsi zamanı ortaya çıxan biləcək kompleks çətinliklərin ümumi həlli metodlarının təhlilindən ibarətdir.

Dissertasiyanın elmi və praktik əhəmiyyəti. Tədqiqat işində şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin Azərbaycan və Koreya dillərində oxşar və fərqli cəhətləri araşdırılmış, cədvəllər əsasında müqayisəli təhlil və tərcümə yolları verilmişdir. Bu, tədqiqatın elmi əhəmiyyətini təşkil edir. Aparılan tədqiqatın təcrübi əhəmiyyəti isə bundan ibarətdir ki, gələcəkdə olacaq digər tədqiqat işlərində ortaya qoyulan sorğunun əhəmiyyətli və mühüm tərəfdən problemlərinin həllində bilavasitə kömək olacaqdır.

İşin aprobasiyası. Tədqiqat işi elmi rəhbər tərəfindən qiymətləndirilmiş və rəy verilmişdir. Dissertasiya işindən əlavə işin bəzi müddəaları və tədqiqatda irəli sürülən təkliflərlə səsleşən “Azərbaycan dili və Koreya dilində nitq hissələri, onların təsnifatı” adlı məqalə çap olunmuşdur. Məqalədə nitq hissələri müqayisəli təhlili verilmiş, tədqiqat işinin mövzusu ilə səsleşən əvəzlilər mövzusunə toxunulmuşdur.

Dissertasiyanın strukturu. Tədqiqat işinin quruluşu və həcmi tədqiqatın obyektinə və predmetinə ilə müəyyənləşdirilmiş, üz qabığı, giriş, 9 (doqquz) paragrafı əhatə edən 3 (üç) fəsildən, nəticədən və istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. I fəsildə şəxs anlayışından bəhs edilmiş, dilçilikdə şəxs əvəzliyi və şəxs sonluqlarının əhəmiyyəti diqqətə çatdırılmışdır. II fəsildə Azərbaycan və Koreya dillərində müqayisəli təhlil aparılmış, sonda isə sözügedən roman üzrə mövzu tam şəkildə tədqiq edilmişdir.

I FƏSİL

DİLÇİLİKDƏ ŞƏXS ANLAYIŞI

1.1 Dilçilikdə şəxs sonluqları və şəxs əvəzlilərinin əhəmiyyəti və rolu

Əvəzliyin ümumi olaraq nitq hissəsi eləcə də əsas nitq olması hamıya məlumdur. Onun mənaca bir çox növləri vardır ki, hansı ki, o tək cə şəxs əvəzliyindən ibarət deyil və bir neçə digər qruplardan ibarətdir.

Bütün ümumi dünya dillərində semantik qruplar əvəzlikdə eynilik təşkil etmir. Belə ki, bu baxımdan Hind-Avropa, fin-ugor və altay dillərində sual, şəxs və işarə əvəzliləri əsaslı şəkildə özünü göstərir.

Bu vəziyyət digər bir çox dillərdə də aktualdır. Amma əvəzliyin mənaca başqa növləri bu dillərdə müxtəliflik təşkil edir. Əvəzlilər qrupunu sistemləşdirən leksik vahidlərdən sual, şəxs və işarə əvəzlilərinin daha əvvəl meydana gəldiyi elmi əsasda sübut edilmişdir.

Müasir dilçilik, əvəzliləri müstəqil nitq hissəsi kimi tanısa da, onları digər əhəmiyyətli kateqoriyalardan ayırır, bu morfoloji sözlər toplusunun yalnız obyektləri, işarələri, kəmiyyətləri ifadə etdiyini, lakin onları adlandırmadığını göstərir [1].

Şəxs əvəzlilərinin əsas əlamətlərinin təhlilini tədqiqatçılar mənə qrupundan bir neçə istiqamətdə vermişlər. Bu qrup əvəzlik barəsində belə bir fikir və nəticə irəli sürülmüşdür ki, “bütün dünya dillərində şəxs əvəzliyi vardır”, “bütün dillərdə əvəzlilər üç şəxs bildirir”. Misal olaraq aşağıdakı cədvəl 1.1-də müxtəlif dillərdə olan şəxs əvəzlilərinin işlənmə prinsipinə diqqət yetirək:

Cədvəl 1.1 Müxtəlif dillərdə olan şəxs əvəzlilərinin işlənmə vəziyyəti (Azərbaycan dilində)

Tək	Cəm
I Mən yatıram	I Biz yatırırıq
II Sən yatırsan	II Siz yatırsınız

III O yatır	III Onlar yatırlar
-------------	--------------------

Koreya dilində şəxs əvəzlilərinin ilkin forması aşağıdakılardır:

1. 저/나 – mən
2. 너/당신 – sən
3. 너희 – sizin
4. 우리/저희 – biz
5. 여러분 – sizlər
6. 그 – o
7. 그녀 – o (qız)
8. 그들 – onlar

Nümunələr:

제가 할게요! - **Mən** edəcəyəm!

나는 대학원에서 공부하고 있어요. - **Mən** magistr tələbəsiyəm.

너 언제 왔니? – **Sən** nə vaxt çatdın?

당신 아까 뭐라고 했어요? - **Sən** indicə nə dedin?

저희 회사는 국제 무역 회사예요. **Bizim** şirkətimiz beynəlxalq ticarətlə məşğuldur.

우리는 언제 만날 수 있을까요? - Nə vaxt görüşə biləcəyik?

그가 매운 음식을 못 먹는다고 했어요. **O**, ədviyyatlı yemək yeyə bilmədiyini deyir.

너희 할머니는 지금 시골에 계셔? – Nənəniz indi kənddədir?

여러분은 왜 한국어를 배우고 있나요? Koreya dilini niyə öyrənirsiniz?

그녀가 꽃을 아주 좋아했다. Gülləri çox sevirdi.

그들은 미국으로 떠났다고 해요. Amerikaya köçdüklərini deyirlər.

Sahiblik əvəzliləri:

1. 제 – mənim
2. 내 – mənim
3. 네 – sənin
4. 당신의/너희들의 – sənin/sizin(nəzakətli)
5. 우리의 – bizim
6. 저희의 – bizim (nəzakətli)
7. 그의 - onun
8. 그녀의 – onun(qız)
9. 그들의 – onların

Nümunələr:

제 친구가 호주 사람이에요. **Mənim** dostum avstraliyalıdır.

내 인생은 참 좋아요.. - **Mənim** həyatım gözəldir.

네 집은 어디니? - **Sənin** evin hardadır?

당신의 의견은 어떤데요? - **Fikriniz** necədir?

우리 가족은 모두 5 명이에요. **Ailəmiz** 5 nəfərdən ibarətdir.

저희 사무실이 곧 이사할 예정입니다. **Ofisimiz** tezliklə köçəcək.

모두가 **그의** 의견을 듣는다. Hər kəs **onun** fikrinə qulaq asır.

그녀의 눈빛이 이상하다. **Onun** görünüşü qəribədir.

그들의 집은 매우 비싸다. **Onların** evi çox bahadır.

Nümayiş əvəzliləri:

1. 이
2. 그
3. 저

이 분은 우리의 교수님이세요. **Bu** adam bizim professordur.

그 영화관은 많이 멀어요? **Bu** kinoteatr çox uzaqdır?

저 사람이 동생이에요? **O** adam kiçik qardaşdır?

Əlavə olaraq: 자네 - "Sən" sözünün eyni forması 자네 / 자네 들 -dır.

애/개/재 – o; kiçiklərə münasibətdə işlənir, yalnız oxşar nitq üslubunda işlənir.

애가 내 동생이야. - **O** mənim/qardaşım/bacımdır.

개가 누구랑 결혼했다고? Kiminlə evləndiyini deyirsən? / evləndi?

재가 왜 저래? 이해가 안가. - **Onun** nə günahı var? Mən başa düşmürəm.

“저” və “우리” sözlərinin mənası və istifadəsinə baxaq.

Bu əvəzlilərin işlənməsi bütün xalqın mahiyyətini əks etdirən mədəni-tarixi əhəmiyyətə malikdir. Koreya qədim zamanlardan insanların kollektivist mədəniyyətdə (집단주의 - kollektivizm) yaşadığı aqrar ölkə olub. Koreya xalqının icma dəyərləri əhalinin etnik cəhətdən homojen tərkibi, koreyalıların müəyyən bir qrupa və ya icmaya cəlb edilməsi ilə əlaqələndirilə bilər (istər qəbilə, istər məktəbdə /universitetdə, bir şirkətdə və s.)

"Bizim universitet", "həyat yoldaşımız(kişi)", "ölkəmiz" - 우리 대학교, 우리 남편, 우리 나라 və s.-ni "제, 내" – yəni, mənim, sənin formasında deyil, "우리" – yəni, bizim əvəzliyi ilə işlətmək daha düzgün hesab olunur.

"당신" -sən, tələbələrin sui-istifadə etdiyi başqa əvəzlilikdir. Biz tanımadığımız insanlara “siz” deyə müraciət edə bildiyimizə öyrəşmişik, lakin Koreyada bu söz yaxın adamlara münasibətdə işlədilir, məsələn, həyat yoldaşları bir-birinə “당신” sözü ilə müraciət edə bilərlər.

1.2 Şəxs kateqoriyasında normalar

Dil norması - ədəbi dilin müəyyən inkişaf dövründə nitqdən istifadə qaydalarının, tələffüz qaydaları, sözlərin istifadəsi, qrammatik və üslubi

vasitələrindən istifadədir. Bu, dil elementlərinin (sözlər, ifadələr, cümlələr) ümumi, qəbul edilmiş istifadəsidir [2].

Şəxs kateqoriyası hərəkətin nitq iştirakçısına münasibətini bildirən qrammatik (morfoloji və sintaktik) kateqoriyadır. Bu kateqoriya indiki və gələcək zamanların göstərici əhval-ruhiyyəsində olan fəlin birləşmiş formaları və əmr formaları üçün xarakterikdir.

Şəxs kateqoriyasının özünəməxsus ifadə formaları mövcuddur. Şəxs mənası fəl formaları və şəxs əvəzlilikləri üçün xarakterikdir, şəxs əvəzlilikləri isə bu məna fəl formasında olmadığı hallarda belə şəxs mənasını çatdırır.

Şəxs kateqoriyasının belə ifadəsi sintaktik səviyyədə baş verir. Cümlələrdə fəl formalarının şəxs mənalı deyil, sintaktik şəxs kateqoriyasının mənalı (bütün cümlənin şəxsin mənası) həyata keçirilir.

Sintaktik ilə morfoloji şəxsin qarışıqlığı şəxsin keçmiş zaman, tabelik və məsdər formalarında təyin olunmasına gətirib çıxarır. Şəxs əvəzliyinin formalarının fəl forması ilə birləşməsi şəxs kateqoriyasının analitik forması deyil, çünki morfologiyada analitik formalar nominativ (əhəmiyyətli) və funksional sözün əhəmiyyətinin itirilməsidir [3].

Dilin ənənəvi (struktur-semantik) təsvirinə əsaslanan müasir mərhələdə sintaktik şəxs kateqoriyası müxtəlif ifadə vasitələri sisteminə malik (bütün cümlələrdə) çoxölçülü obyektiv-subyektiv kateqoriya kimi müəyyən edilir.

Şəxs kateqoriyası şəxsiyyət normasının qrammatikləşmiş özəyidir. Müxtəlif dil vasitələri ilə ifadə edilən şəxs mənası ilə funksional-semantik kateqoriya bir-birini izləyir [4].

Şəxsin birbaşa mənası subyektin iştirakı ilə təzahür edir. Şifahi formada subyekt olmaya bilər, sonra isə şifahi forma fəaliyyət göstərən şəxsin bu və ya digər mənasını ifadə etmək qabiliyyətini alır

- mütləq şəxsi
- ümumiləşdirilmiş şəxsi;
- qeyri-müəyyən şəxsi

- şəxsi olmayan

Ümumiləşdirilmiş şəxsi mənə, felin ümumiləşdirilmiş şəkildə düşünülmüş hər hansı bir şəxs tərəfindən yerinə yetirilən hərəkəti ifadə etdiyi zaman baş verir.

Qeyri-müəyyən şəxsi mənə belə bir şəxsin naməlumluğuna görə və ya bu hərəkəti kimin yerinə yetirdiyini bildirməyin faydasızlığına görə hərəkət edən şəxsin qeyri-müəyyən müddətə düşündüyü hərəkəti ifadə edir:

- Yolkadan müxtəlif işıqlar asacaqlar;
- Zəng edirlər;
- Onlar döyürlər.

Bu cür konstruksiyalar şəxsin qeyri-müəyyən şəxs əvəzliyi ilə ifadə olunduğu cümlələrlə sinonimdir:

- Biri zəng edir.

Qeyri-müəyyən şəxsi mənə təkcə 3-cü şəxsin cəm, indiki və gələcək zaman formaları ilə deyil, həm də keçmiş cəm formaları ilə də ifadə oluna bilər. Bu dəyərlər bir hissəli cümlələrin təsnifatının əsasını təşkil edir [16].

Əsas mənələrə əlavə olaraq üz formalarının məcazi mənələri ola bilər:

Şəxsin tərifi dedikdə felin şəxsi formalarında rast gəlinən qrammatik mənə başa düşülür ki, bu da onun ifadə etdiyi hərəkətin konkret real subyektə, konkret şəxsə (danışan, həmsöhbət, ünsiyyətdə iştirak etməyən) uyğun gəldiyini göstərir.

Felin şəxsi forması ilə işarələnən hərəkətin bağlı olduğu şəxsin müəyyənliyi adətən morfoloji vasitələrlə - indiki və gələcək zaman formalarında affikslərlə ifadə olunur.

Şəxsin qeyri-müəyyənliyi dedikdə felin şəxsi formalarında rast gəlinən qrammatik mənə başa düşülür ki, bu da göstərilən hərəkətin həqiqi subyektinin qismən aradan qalxdığını və qeyri-müəyyən fikirləşdiyini göstərir [13].

Şəxsiyyətin qeyri-müəyyənliyi daha çox sintaktik xarakter daşıyır, çünki o, yalnız müəyyən cümlə quruculuğunda təzahür edir [14]. Buna baxmayaraq, belə bir mənə fel üçün birbaşadır, çünki qeyri-müəyyən şəxsi cümlədə hərəkətin subyektini həmişə 3-cü şəxsdir (nitqin iştirakçısı olmayan).

Şəxsiyyətin ümumiləşdirilməsi göstərilən hərəkətin həqiqi subyektinin qismən aradan qaldırıldığını və ümumiləşdirilmiş şəkildə düşündüyünü göstərən qrammatik məna kimi başa düşülür [15].

1.3 Koreya dilində şəxs məsələsi

Müasir dünyada “parçalanmış xalqlar” problemi kifayət qədər aktualdır. Bu günə qədər məcburi köçkünlərin mədəni kimliyinin formalaşması və onların vahid sosial-mədəni məkanın yaradılmasında rolu məsələsi tam öyrənilməmişdir.

Hazırda Koreya yarımadasından kənar 7 milyona yaxın etnik koreyalı yaşayır. Rusiyada və MDB ölkələrində, Çin və Yaponiyada Koreya diasporunun nümayəndələri bu dövlətlərin cəmiyyətlərində öz yerlərini möhkəm tuturlar.

Bu gün Çində təxminən iki milyon koreyalı yaşayır və bu ölkədəki koreyalılar xaricdəki ən böyük Koreya diasporunu təşkil edir. Bununla belə, onlar uzun bir sosial-mədəni uyğunlaşma və ev sahibi icmalara inteqrasiya yolu keçməli olurlar.

Bu proses heç də həmişə rəvan getmir, bəzi dövrlərdə onların mədəniyyətində və etnik şüurunda ciddi dəyişikliklərlə müşayiət olunur. Bununla belə, etnik koreyalıların identifikasiyası problemindən və şəxs məsələsindən danışmadan əvvəl, bir-biri ilə sıx bağlılığına görə etnik kimlik və etnik eyniləşdirmə kimi anlayışları nəzərdən keçirmək lazımdır.

Etnik kimlik müəyyən etnik icmaya mənsub olmağın və digər etnik qruplardan təcrid olunmasının dərk edilməsidir. Etnik identiklik hər hansı digər kimlik forması kimi kortəbii şəkildə formalaşır, fərdin sosiallaşması prosesində eyni zamanda müəyyən etnik birliyə mənsubluğun dərk edilməsi insanın sosial mahiyyətinin ilk təzahürlərindən birinə çevrilir.

Etnik eyniləşdirməyə gəlincə, bu, insanın özünü müəyyən bir qrup, etnik qrup, millət, irqə daim eyniləşdirdiyi konkret etnik mədəniyyətə mənsubluq hissindən başqa bir şey deyil. Çindəki Koreya diasporu digər ölkələrdəki etnik koreyalılardan

fərqli olaraq ənənəvi mədəniyyəti və milli xüsusiyyətlərini daha çox qoruyub saxlaya bilmişdir.

İlk növbədə, bu, Koreya dilini bilməkdə, daha doğrusu, onun yığcam yaşayış ərazisində ilk dil kimi gündəlik istifadəsində ifadə olunur. Hazırda Çindəki koreyalı diaspora etnik kimliyini qoruyub saxlamaqla tarazlığı qoruyub Çin cəmiyyətinə inteqrasiya edə bilib. Bu bölgədə uzun müddət məskunlaşdıqları müddətdə Çindəki Koreya diasporu daxilində bir çox dəyişikliklərə baxmayaraq, koreyalılar nəinki ÇXR-in tamhüquqlu vətəndaşı ola bildilər, həm də müxtəlif Koreyalıların yaşadığı Yanbian-Koreya Muxtar Prefekturasını yaratmaq hüququ əldə etdilər.

Qurumlar fəaliyyət göstərir və əhali Koreya dilindən gündəlik həyatda istifadə edə bilir. Çinli koreyalılar nəinki ev sahibi icmaya inteqrasiya edə bildilər, həm də Koreya mədəniyyətinin əksər xüsusiyyətlərini təkrarlamaq bildilər ki, bu da etnik özünüidentifikasiyanın yüksək səviyyədə qorunmasından xəbər verir.

Jung Yuen Koreyada etnik koreyalı qadınlardan, onların Çindəki və tarixi vətənlərindəki həyatlarından bəhs edən demək olar ki, yeganə yazıçıdır. Koreya ədəbiyyatında ilk dəfə olaraq tarixi vətənlərindən uzaqda yaşayan Cosoncoqların¹ - etnik koreyalıların həyatı, onların sosial vəziyyəti, mədəniyyəti, tarixi təsvir edilmişdir.

Roman Çindən olan etnik koreyalı qadın baş qəhrəman Lim Hae-hva ilə əslən Cənubi Koreyadan olan Li İnho adlı kişinin dəhşətli və faciəli sevgisindən bəhs edir. Junq Unenin “Sirkə vida” romanında şəxsiyyəti müəyyənləşdirmək probleminə, ortaq tarixə, bir xalqın insanlarında yaranan dərkətmə çətinliklərinə, yeni vətəndə doğan yeni hisslərə toxunulur.

Şəxsiyyətinin müəyyən edilməsi məsələsi öz ölkəsini həmişəlik tərk etmiş milyonlarla insan üçün aktualdır.

ちょうせんせき
¹ Cosoncoq “조선적” (yaponca: 朝鮮籍, eng: **Korean Domicile**) – 20-ci əsrdə Yaponiya müstəməkəsi dövründə Koreya yarımadasından Yaponiyaya gələn etnik koreyalılar və onların bəzi nəsillərinə verilən milliyyət təsnifatıdır.

Koreya xalqının özünü bir ailə kimi adlandırması adi haldır, ən azı “bizim” “우리” [uri] əvəzliyindən istifadə faktı, (evimiz “우리 집” [uri cib], atamız “우리 아버지” [uri aboci], ərimiz “우리 남편” [uri nampyong], həyat yoldaşımız “우리 아내” [uri ane] və s.) buna misal gətirə bilərik.

Gündəlik danışıda bir koreyalı heç vaxt öz ölkəsini Koreya adlandırmaz. O, həmişə deyəcək: bizim ölkəmiz “우리 나라” [uri nara].

Çünki bu variant Koreya dili üçün ən təbiidir. Eyni şəkildə o, “Koreya dili” deməyəcək, əksinə: dilimiz “우리 말” [uri mal].

Və bu qayda hər şeyə aiddir. Koreyalıların vətənpərvərliyi və kollektivizmi Koreya dilində möhkəm təsbit edilmişdir. Çində tam olaraq eyni deyil, əksinə, bir qədər oxşar təfəkkür tendensiyası mövcuddur ki, bunu "harmonik cəmiyyət" və "böyük birlik" kimi anlayışların mövcudluğu sübut edir.

Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Çinə gələn koreyalılar yeni və yad bir ölkədə yeni insanlar oldular. Nəticədə, Cosoncoqlar əksər çinlilər tərəfindən koreyalılar kimi qəbul edilir; və Koreya Respublikasının bir çox sakinləri üçün onlar Koreyalılardan daha çox Çinlidirlər.

Və burada sual yaranır, çinli koreyalılar özlərini kim kimi hiss edirlər? Onlar hansı ölkəni vətən hesab edirlər? Gəldikləri yer olmasa da, onlar üçün sığınacaq və bir növ vətən olmağı bacaran Çin; yoxsa Koreya “əcdadlarının ölkəsidir”? Bu kifayət qədər mürəkkəb sualdır, onun cavabı müxtəlif insanlar üçün fərqli olacaq.

Bəzi çinli koreyalılar özlərini Koreyalıdan çox Çinli adlandırırlar. Çin onların nənə və babalarının dəfn olunduğu, övladlarının məktəbə getdiyi və nəvələrinin doğulacağı torpaqdır.

Digərləri isə vətənə, daha yaxşı həyat dalınca “ata-baba yurdu”na gedirlər. Belə görünür ki, Koreyaya gələndə koreyalı miqrantlar özlərini doğma mühitlərində

tapırlar. Bununla belə, hətta bu vəziyyətdə də "özünün arasında yad" tərifi kimi mükəmməl uyğunlaşan uyğunlaşma çətinlikləri var.

Koreya dilində felin birləşməsindən asılı olan yeddi nəzakət tərzii var. Bir qayda olaraq, bir insana nə qədər hörmətli münasibət olarsa, ifadə bir o qədər uzun olur. Üslublarda tək cə təriflər deyil, həm də istifadə olunan başqa sözlər də fərqlənir. Məsələn, normal nitqdə "ev" sözü 집 [cib], rəsmi nitqdə isə 댁 [deq] olur.

Mənim yox, bizim, koreya dilində "biz" mənasını verən 우리 yiyəlik əvəzliyindən istifadə etmək adətdir. Ölkənin kollektivist mədəniyyəti beləcə özünü göstərir. Koreyada insan yalnız özü haqqında danışsa belə, "atam" - 나의 아버지 deyil, "atamız" - 우리 아버지 eşitmək daha çox yayılmışdır.

Koreya qrammatikasında cins anlayışı yoxdur. Bəzən onun kişi və ya qadın olması belə aydın olmur. Aydınlaşdırmaq üçün şəxsin cinsini bildiren xüsusi sözlərdən istifadə olunur. Məsələn, 남자[namca] kişi, 여자[yoca] qadın, 남동생[namdonqseng] kiçik qardaş, 여동생[yodonqseng] kiçik bacıdır.

Koreya dili xüsusi "izolyasiya" qrupuna aiddir. Bu o deməkdir ki, heç bir şəkildə təsnif edilə bilməz. Yapon dili ilə əlaqəli olduğu və Altay dillərindən qaynaqlandığına dair fikirlər var. Ancaq bunlar fərziyyələrdir.

Müasir Koreya dili ingilis sözləri ilə əhatələnir. Onların sayı o qədər çoxdur ki, "Konglish" məzəli adı ilə ayrı bir üslub kimi seçilir. Eyni zamanda, onlar latın dilində deyil, Koreya əlifbası ilə - Hangıl dilində yazılır. Məsələn, "qəhvə" 커피 [kopi], portaqal 오렌지 [orenci], kolbasa isə 소시지 [soşici] olur.

Koreya dilinin yazılı və danışiq qrammatikası bir qədər fərqlidir. Adi nitqdə o, mümkün qədər sadələşdirilir: mövzu və ya predikat çox vaxt buraxılır. Məsələn, koreyalılar yemək sifariş verəndə "mən toyuq" - 나 치킨[na çikin] və ya "Mən pizzayam" - 나 피자[na pica] deyirlər. Lakin bunlar bir növ sifariş tərzidir, toyuq

və ya pizza sifariş etmək istədiyini bildirir. Yəni, hər kəs fel olmadan nə haqqında danışıldığını mükəmməl başa düşür. Eyni şey mövzularla da olur. Koreya dilində bütöv bir cümləni bir sözlə ifadə edən ifadələr var. Məsələn, 어떡해 [oddokhye] eyni anda bir çox duyğuları ifadə edə bilər və "nə etməliyəm?" kimi tərcümə olunur [5].

Üçüncü şəxsin tək əvəzliləri

Özündən böyüyə istinad edərkən		Bərabər və aşağı	
그분/그녀	O (adam/qadın)	그 사람 / 그녀	O (adam/qadın)

Müasir gənclərin danışmaq lüğətində - 애, 게, 제 sözlərindən tez-tez istifadə olunur ki, bunlar - 이 아이, 그 아이, 저 아이 üçün qısa variantdır. (아이 – hərfi mənada “uşaq”).

이 아이	애
그 아이	개
저 아이	재

Misal üçün:

그분이 벌써 가셨겠어요.	(○) Bəlkə də artıq getdi.
그분은 일찍 주무셔야겠어요.	(○) Erkən yatmaq lazımdır.
난 그사람을 알고 싶지 않아요.	Mən bu adamı tanımaq istəmirəm.
그 사람이 없으면 심심할꺼야.	Onsuz da darıxırıq.

나는 그 사람들을 싫어요.	Mən onlara nifrət edirəm.
그 사람 이름만 알아요.	Mən onu ancaq adı ilə tanıyıram.
그 사람이 고려대에 들어갔다고 들었는데요.	(O) Eşitdim ki, Koreya Universitetinə daxil olub.

Nəzakət dərəcəsiindən asılı olaraq yazı və danışqda baş verən ixtisarlar.

여기는	여긴
여기를	여길
거기는	거긴
거기를	거길
저기는	저긴
저기를	저길
이것이	이게
이것은	이건
이것을	이걸
그것이	그게
그것은	그건
그것을	그걸
그것으로	그걸로
저것이	저게
저것은	저건

Pan-lingvistik baxımdan üçüncü şəxs əvəzlilikləri danışan və dinləyicinin yerini tutan birinci şəxs və ikinci şəxs əvəzliliklərindən istinad xarakteri daşması ilə fərqlənir (Lyons 1977, Bhat 2004). Bununla belə, Koreya dilində üçüncü şəxs əvəzliyi olan 'o' bu əsas fərqlərə əlavə olaraq, istifadə və mənşə baxımından digər şəxs əvəzliliklərindən fərqlənən xüsusi mövqeyə malik olduğu bilinir (Ki-Moon 1978, Kim Hyunq-Çul).

Birinci şəxs əvəzliyi 'mən' və ikinci şəxs əvəzliyi 'sən' həm danışığ, həm də yazılı dildə işləndiyi halda, üçüncü şəxs əvəzliyi 'o' əsasən yalnız roman və qəzet kimi yazılı mətnlərdə işlənir (Ahn So-jin 2008) və s.).

Digər tərəfdən məlum olmuşdur ki, 3-cü şəxs əvəzliyi “o” birinci şəxs əvəzliyi “mən” və ikinci şəxs “sən” əvəzliyindən hətta mənşəcə fərqlidir. 'O' 20-ci əsrin əvvəllərindən üçüncü şəxs əvəzliyi kimi işlənməyə başlamışdır.

3-cü şəxs əvəzliyi ilə başladığı deyilir. Bu səbəbdən “o” üçüncü şəxs əvəzliyinin mənşəyi ilə bağlı müzakirəyə Koreya dili nöqtəyi-nəzərindən baxmaqdan daha çox müasir roman üslubunun yaradılması ilə bağlı ədəbiyyat tarixi tədqiqatlarında mühüm vəzifə kimi yanaşılmışdır (Hyeonsu).

Bununla belə, Kim Donq-İnin dipnotunda görüldüyü kimi, “O zaman Koreya dilində O və O dilinə ekvivalenti yox idi” qeydini nəzərə alsaq, üçüncü şəxs əvəzliyinin “o” mənşəyinin öyrənilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Üçüncü şəxs əvəzlilikləri kateqoriyasına daxil olan sözün yenicə meydana çıxması Koreya dilçiliyində çox mühüm məna kəsb edir. Bununla belə, “o” üçüncü şəxs əvəzliyinin mənşəyi ilə bağlı indiyə qədər aparılan müzakirələri araşdırarkən sual yaranır.

Ümumiyyətlə, müstəqil nitq üzvü kimi təsnif edilən əvəzliliklər digər nitq hissələrinə aid olan sözlərdən fərqli olaraq leksik kateqoriyaya aid deyil, qrammatik kateqoriyaya yaxın xarakter daşıyır və onların sayı asan dəyişmir. Qapalı sinfə daxil olduğu məlumdur.

Odur ki, əvəzlik altkateqoriyasına aid olan şəxs əvəzlilərinin də əvəzlilərin eyni xassələrinə malik olması təbiidir. Bununla belə, sadə lüğətdən çox qrammatik kateqoriyaya yaxın xarakter daşıyan üçüncü şəxs əvəzliyinin az sayda yazıçı və ya Dong-İn Kim adlı bir şəxs tərəfindən təsbit olunmasının izah edilməsinin məqsədəuyğun olub-olmaması sual altındadır.

Dilçilik baxımından qrammatik kateqoriyaya yaxın, qapalı sinfə aid olan şəxs əvəzlilərinin sözlərin razılığına və tələbinə uyğun seçilərək işləndiyini düşünmək məqsədəuyğun olardı.

20-ci əsrin əvvəllərində Lee Ki-moon (1978) və Kim Hyeong-Cheol (1981) 'o' formasının niyə üçüncü şəxs əvəzliyi, yəni üçüncü şəxs əvəzliyinin mənşəyi kimi təyin edildiyi ilə maraqlandılar.

Aydın idi ki, onların müzakirəsi Koreya dilçiliyi nöqtəyi-nəzərindən “o” üçüncü şəxs əvəzliyinin mənşəyini izah etməyə çalışır. Təəssüf ki, “onun” mənşəyinin Dong-İn Kimin və ya bəzi yazıçıların söyləri ilə bağlı olduğu qənaətinə gəlinir.

Digər tərəfdən, Lee Ki-moon (1978) və Kim Hyeong-cheol (1981) tərəfindən aparılan araşdırmalardan sonra "o"-nun üçüncü şəxs əvəzliyi kimi istifadə edilməsinin səbəbi ilə bağlı heç bir müzakirə aparılmaması təəssüf doğurur.

Bu yazıda mən Lee Ki-moon (1978) və Kim Hyeong-cheol (1981) tərəfindən qaldırılan sualı müzakirə etmək istərdim, yəni niyə 'o' formasının 20-ci əsrin əvvəllərində üçüncü şəxs əvəzliyi kimi təyin olundu.

Bu yazıda “o”-nun üçüncü şəxs əvəzliyi kimi işlədilməsinin səbəbi ayrı-ayrı şəxsin səyindən deyil, çiçəklənmə dövründə üçüncü şəxs əvəzlilərinin zərurət və razılığının nəticələrindən irəli gəlir.

Bu məzmunlara əsasən, “o”-nun hekayənin sonunda sosial və dünya görüşlərinin genişlənməsi nəticəsində ortaya çıxan başlıq dəyişiklikləri ilə birlikdə hekayə təsviri üsulundakı dəyişikliklərə görə üçüncü şəxs əvəzliyi kimi qərarlaşdığı ehtimal edilir.

Dilçilik nöqteyi-nəzərindən, 20-ci əsrin əvvəllərindən ciddi şəkildə “o”nun üçüncü şəxs əvəzliyi kimi istifadə edilməsi fenomeni ilə bağlı müzakirə Lee Ki-moon (1978) ilə başlayır. Ki-Moon Lee (1978: 332-334) üçüncü şəxs əvəzliləri kateqoriyasında xüsusi bir sözün mövcud olmadığı və öz rolunun yerini istinad ismin aldığı bir dil nümunəsi verir.

Bundan əlavə, istinad əvəzliyinin Koreya dilində üçüncü şəxs əvəzliyini əvəz etməsi faktını orta əsr Koreya dilində üçüncü şəxs əvəzliyi kimi “Deo (müasir Koreya “mən”inə uyğundur)” istinad əvəzliyinin istifadəsinin izlərindən də təsdiq etmək olar.

Maraqlıdır ki, müasir Koreya dilində orta əsr Koreya dilində üçüncü şəxs əvəzliyi kimi istifadə olunan 'Deo'ya uyğun gələn 'mən' artıq üçüncü şəxs əvəzliyi kimi istifadə edilmir.

Müasir Koreya dilində 20-ci əsrdən etibarən üçüncü şəxs əvəzliyi rolunu “o” yerinə yetirir. Buna görə də, Lee Ki-moon (1978) əsas marağı orta əsrlər Koreya dilindən üçüncü şəxs əvəzliyi rolunu oynayan 'Deo' istinad əvəzliyinin niyə üçüncü şəxsə 'o' ilə əvəz edildiyini izah etmək idi.

20-ci əsrin əvvəllərində 'o' ilə omonimdən qaçmaq üçün Kim Dong-İn və Lee Kwang-Soo kimi yazıçılar “mən” əvəzinə üçüncü şəxsə “o”nu seçmiş və üçüncü şəxsə “o” sözünü əvəzlik kimi işlətməyə başlamışdır.

Lee Ki-Mun (1978) kimi Kim Hyonq-Çol (1981) da müşahidə etdi ki, "o" orta əsrlər Koreya dövründən üçüncü şəxs əvəzliyi rolunu öz üzərinə götürdü.

Kim Hyonq- Çol (1981) qeyd etdi ki, orta əsr Koreya dilində istinad əvəzliyi olan "Deo" həm istinad, həm də şəxsi xüsusiyyətlərə malikdir, ona görə də həm istinad əvəzliyi, həm də şəxs əvəzliyi kimi istifadə edilə bilər.

Şəxsi soyadı ilə 'o' ilə fərqləndirilir və yalnız 'o' üçüncü şəxs əvəzliyi kimi istifadə olunur. Kim Hyonq-Çolun (1981) izahı Lee Ki-Munun (1978) izahından fərqli olsa da, üçüncü şəxs əvəzliyi kimi 'o'nun mənşəyi 20-ci əsrin əvvəllərində Kim Donq kimi yazıçılar tərəfindən izlənirdi.

Lee Ki-moon (1978) v  Kim Hyonq-Çolun (1981)    nc  şəxs əvəzliyi 'o' ile baėlı müzakirəsi ümumiləşdirilmişdir.

II FƏSİL.

AZƏRBAYCAN VƏ KOREYA DİLLƏRİNDƏ ŞƏXS SONLUQLARI VƏ ŞƏXS ƏVƏZLİKLƏRİNİN MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ

2.1 Azərbaycan dilində şəxs sonluqları və şəxs əvəzlilərinin semantik- funksional əlamətləri

Azərbaycan dilində şəxs əvəzlilərinin semantik və sözdüzəltmə tərəfindən bir-biri ilə yaxınlığı olan üç növü var. Bunlardan ilki ənənəvi olaraq şəxs əvəzliyi adı ilə bilinən sözlərdir. Şəxs əvəzlilərinin digər bir növü qayıdış əvəzliyi adı ilə bizə məlumdur.

Şəxs əvəzlilərinin üçüncü növü adı çəkilən iki növdən törəmədir. Şəxs əvəzlilərinin bu üç növü bir çox semantik və qrammatik əlamətlərinə görə bir-birinə bənzəyir. Bu üç kateqoriyadan olan əvəzlilər aid olduqları tematik qruplar, təşkil etdikləri mikrosistemlər daxilində üç şəxs və iki kəmiyyət üzrə əsaslanmışlar.

Əsl şəxs əvəzliləri ilə qayıdış əvəzliləri arasında vacib fərq bundan ibarətdir ki, şəxs əvəzlilərinə aid olan təcridilik əvəzində qayıdış əvəzlilərinə refleksivlik xasdır. Analitik şəxs əvəzlilərinə sözügedən xüsusiyyətlər birləşir.

Əsl şəxs əvəzliləri. Azərbaycan dilində əsl şəxs əvəzliləri aşağıdakılardır:

- mən,
- sən,
- o;
- biz,
- siz,
- onlar.

Həmin sözlər daxilində iki cür semantik münasibət özünü biruzə verir:

- a) semantik ardıcılıq münasibəti (mən-sən-o; biz-siz-onlar);
- b) semantik tutum münasibəti (mən-biz, sən-siz, o-onlar).

Buradan belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, semantik ardıcılıq münasibəti semantik tutum əlaqəsi ilə bir-birinə taraz olan sözlər arasında olur. Şəxs

əvəzlilərinin semantik ardıcillıq münasibətləri bəzi mətnlərdə daha çox özünü göstərir.

Məsələn:

- Əti mənim, sümüyü sənin (İdiom).
- Mən gedirəm, o qalır (Tapmaca).
- Mən baxdım, o baxmadı (Bayatı).

Şəxs əvəzlilərinin semantik tutum müqayisəsinə görə əsaslanan münasibəti sözdüzəltmə münasibətindən yaranmadır. Məlumdur ki, ənənəvi olaraq cəmlilik bildirən şəxs əvəzliləri təklik bildirən şəxs əvəzlilərindən düzəlmədir. Deməli, vaxtı ilə dilin sözdüzəltmə ehtiyatına daxil olan əsaslar bundan sonra onun leksik-semantik sisteminin yaradılışına çevrilərək formalaşmışdır.

Qayıdış əvəzliləri. Qayıdış əvvəzlilərinin leksik paradigması aşağıdakı sözlərlə ehtiva edilir:

- özüm,
- özün,
- özü;
- özümüz,
- özünüz,
- özləri.

Şəxs əvəzlilərində görüldüyü kimi, qayıdış əvəzlilərinin də semantik əlaqə semantik ardıcillıq (özüm-özün-özü; özümüz-özünüz-özləri) fərqiə ehtiva edir. Hər ikisindən olan semantik münasibətlər, həm də sözdüzəltmə münasibəti müvafiq şəxslər və kəmiyyətlər üzrə differensiallaşmış mənsubiyyət şəkilçiləri ilə ifadə olunur.

Bununla bərabər, qeyd etmək lazımdır ki, verilən semantik münasibətlər mənsubiyyət şəkilçilərini deyil, bütün sözləri əlaqələndirir.

Məsələn: Özüm özünə qurban, Gözlərim gözlərinə (Xalq mahnısı).

Atam atandan pis kişidir, yoxsa özüm özündən pis oğlanam?! (Danışiq) [1].

2.2 Koreya dilində şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin semantik-funksional əlamətləri.

Koreya dili Koreya Xalq Demokratik Respublikasının doğma və rəsmi dilidir. Koreya dilində təxminən 30 milyon insan danışır. Koreya dili dünyada ən az öyrənilən dillərdən biridir. Son vaxtlara qədər onun dünyanın digər dilləri arasında mövqeyi qeyri-müəyyən sayılırdı. 20-ci əsrə qədər Koreya dili əsasən katolik missionerlər tərəfindən tədris olunurdu. XX əsrin əvvəllərindən bu sektorda missionerləri yaponlar əvəz edir, Yapon imperializmi Avropa imperialistlərini Koreyadan sıxışdırmağa başlayır. Nəticədə, Avropa kapitalının Koreyadakı ən qabaqcıl forpostu kimi missionerlərin fəaliyyəti azalır.

Yapon Koreya ədəbiyyatı imperialist maraqlara xidmət edir və Yaponiyanın təcavüzkar siyasətini sübut etməklə əsaslandırmağa çalışır, koreyalıların və yaponların etnoqrafik, linqvistik və mədəni baxımdan qohumluluğunu ortaya qoyurdu.

Missionerlərin və yapon “alimlərinin” Koreya dili ilə bağlı əsərləri elmi dəyər daşımır. Onların istifadəsinə böyük qeyd-şərtlər və məhdudiyyətlərlə icazə verilir. Xarici əsərlərdən yalnız A.Eckardtın (Koreya dilinin praktik qrammatikası, Heydelberq, 1923) və Q.Ramstedtin (Koreya dilinin elmi qrammatikası, Helsinki, 1939) əsərləri daha çox diqqətə layiqdir, onlardan birincisi almanca, ikincisi ingiliscə yazılmışdır. Koreya dilinin dünyanın digər dilləri arasında tutduğu mövqeyə dair xarici ədəbiyyatda vahid bir fikir yoxdur. Bəzilərinə (Hulber) görə Koreya dili Cənubi Hindistanın Dravid dilləri ilə birlikdə bir ailəni - Cənubi Turan dilini təşkil edir və dravid tayfalarına aid olan Koreyalıların əcdadlarının Cənubi Hindistandan gəldiyi iddia edilir. Bu müddəanın lehinə verilmiş sübutlar kifayət qədər inandırıcı deyildi və o, hamı tərəfindən qəbul edilməmişdir.

Koreya dilçiliyində nitq hissələrinin təsnifatı ilə bağlı müxtəlif fikirlər mövcuddur [11]. Koreyalı alimin əsərlərinə nəzər saldıqda belə bir nəticəyə rast gəlik ki, bəziləri hesab edir ki, Koreya dili 5 nitq hissəsi, bəziləri isə 6, 7 və hətta

12 nitq hissəsinə malikdir. Amma əksər alimlər belə nəticəyə gəliblər ki, dildə 9 nitq hissəsi(품사) var. Azərbaycan dilində nitq hissələrinin təsnifində əsas götürülən prinsip leksik, qrammatik (morfoloji) və sintaktik prinsiplərdir ki, bunlar müvafiq olaraq Koreya dilində 의미 기준(məna), 형태 기준(forma), 기능 기준 (funksiya) prinsiplərdir.

- isim, 명사
- əvəzlik, 대명사
- postpozisiya, 감탄사
- fel, 동사
- sifət, 형용사
- say, 수사
- nisbilik göstəriciləri, 관형사
- zərf, 부사
- bağlayıcı və kəsişmə. 조사

Gördüyünüz kimi, burada rəqəmlər daxil deyil. Əvəzlik, bir qayda olaraq, müstəqil nitq hissəsi kimi seçilir, çünki məhdud sintaktik uyğunluğa malikdir, əsasən sərbəst və morfolojidir.

Əvəzlilər 3 alt qrupa bölünür:

Sxem 2.1 Koreya dilində əvəzlilərin 3 alt qrupu

Maraqlıdır ki, Koreya dilində sorğu formaları şəxs və ya obyektə əvəz etdiyi üçün şəxs əvəzliləri (kim, kimsə) və nümayiş əvəzliləri (nə, bir şey, harada) ilə nəzərdən keçirilir.

Bəzi koreyalı dilçilər Koreya dilində bütün əvəzliləri iki qrupa bölürlər: modal - sorğu-qeyri-müəyyən və təsdiq-müəyyən, göstəricilərin təbiəti baxımından isə - nominal, sifətlər, zərflər və rəqəmlər.

Bizə elə gəlir ki, belə bölgü dilin nitq hissələrinin təsnifatından irəli gəlir.

Şəxs əvəzlilərinin şəxs, hal və say kateqoriyaları var. Koreya dilində qrammatik cins yoxdur və bioloji cins kimi isimlərlə ifadə edilir.

Şəxs əvəzlilərinin genitiv halı yiyəlik əvəzlilərinə uyğun gəlir. Qərbdillərindən, xüsusən də şəxs əvəzlilərinin çox yayıldığı ingilis dilindən tərcümələrdə 3-cü şəxs rolunda nümayiş əvəzliləri ədəbiyyatda istifadə olunmağa başlamışdır [6].

Şəxs əvəzliləri bütün qrammatikalarda göstərilə də, canlı nitqdə az istifadə olunur. Kontekst və predikatın sonu əvəzliləri əvəz edir [12]. Koreya dilində

cümlənin istənilən üzvünün ellipsisinə icazə verilir. Əgər onun mənası əvvəlki və sonrakı cümlələr sayəsində tamamilə aydınsa, daha təbii səslənir.

Çox vaxt mövzu buraxılır. 2-ci şəxs əvəzliyi dialoq nitqindən çıxarılır, çünki söhbət yalnız 2-ci şəxsə xas olan predikatın xüsusi forması ilə yönləndirilir. Koreya dilində şəxs kateqoriyası ən aydın şəkildə predikatın xüsusi formalarında özünü göstərir. Belə formalar bütöv bir sistemi təşkil edir:

böyük → kiçik, kiçik → böyük .

Maraqlıdır ki, omonimiya hadisəsi tez-tez Koreya əvəzlik sistemində müşahidə olunur. Məsələn, 2-ci şəxs cəm şəxs əvəzliyi 당신[danşin], “siz” söhbət zamanı olmayan yaşlı adamı bildirən isimlə omonimdir və bununla da olmayan 3-cü şəxsə hörməti vurğulayır.

Bundan əlavə, (siz) sözü həyat yoldaşları arasındakı söhbətdə həmsöhbətə hörmət ifadə edən həmsöhbəti ifadə edir. 자기[caqi], “özü” sözü həmsöhbətlər arasında söhbətdə "öz" və "sevgili" mənalarını daşıyır. 그분 [ki bun] (bu şəxs) qrammatikalarda kişi cinsinin 3-cü şəxsi kimi qeyd olunur, lakin bəzi hallarda qadın mənasında işləyə bilər. Ağsaqqallarla ər haqqında söhbətlərdə də istifadə olunur, bununla da əri həmsöhbətdən bir pillə aşağı qoyur.

3-cü şəxs əvəzliyi 저 [co] da birinci şəxs mənasında işlənir. Yaşlı bir insana və ya sosial mövqeyə hörmətlərini vurğulamaq istədikləri zaman istifadə olunur. Koreya dilində şəxs əvəzlilərinin niyə tez-tez omonimə çevrildiyini müşahidə edərək belə bir nəticəyə gəlmək olar: Koreya dilində şəxs əvəzlilərinin çoxluğuna baxmayaraq, onların funksiyaları məhduddur, müstəqil nitq hissəsi kimi inkişaf və formalaşma prosesindədirlər , bu da ona gətirib çıxardı ki, Koreyada omonimiya fenomeni çox yayqındır.

Bu vəziyyət çox vaxt Koreya dilini öyrənən əcnəbilər üçün əlavə çətinliklər yaradır. Yuxarıdakıları ümumiləşdirərək aşağıdakı nəticələr çıxara bilərik. Əgər dildə əvəzlilər, xüsusən də gündəlik danışmaq və bədii nitqdə həm şəxsi, həm də

obyekti bildirən isimlərin əvəzedicisi kimi kifayət qədər tez-tez istifadə olunursa, Koreya dilində vəziyyət tam əksinədir.

Koreya dilində bir çox şəxs və nümayiş əvəzliyi olsa da, onların nitq funksiyaları son dərəcə məhduddur. Buna görə də tərcümə edərkən bir çox şəxs əvəzliləri uyğun isimlərlə tərcümə olunur [7]. Bundan əlavə, qeyd etmək lazımdır ki, Koreya əvəzlilərinin sahəsi öyrənilməlidir, çünki bu kateqoriya indiyədək xüsusi olaraq öyrənilməmişdir. Koreya dilində olan əvəzlilərə cümlə daxilində nəzər salaq:

1-ci şəxs:

나 – mən

저 - mən (bizdən böyüklərlə söhbətdə)

우리 - biz

저희 - biz

(우리 / 저희 arasında cüzi fərq var, lakin bu barədə daha sonra məlumat veriləcək)

이/가 əlavəsi ilə nominativ halda;

나 => 내가

저 => 제가

우리 => 우리가

저희 => 저희가

2-ci şəxs:

너 - sən

너희(들) – siz (너 çoxluğu)

당신 – siz (Hörmətlə, kitab versiya)

당신들 – sən (당신 çoxluğu)

이/가 əlavəsi ilə nominativ halda

너 => 네가 ([니가] kimi tələffüz olunur)

너희 => 너희가 / 너희들이

당신 => 당신이

당신들 => 당신들이

3-cü şəxs:

그 - O

그녀 = O

그들 = Onlar

이/가 əlavəsi ilə nominativ halda

그 => 그가

그녀 => 그녀가

그들 => 그들이

당신, 그, 그녀, 그들 nitqdə işlənir, lakin çox nadir hallarda. Onlar tez-tez

Koreya bədii nəsr ədəbiyyatında görünür.

Koreyada bir insana vəzifəsi və ya adı ilə müraciət etmək adətdir:

유리 씨 한국 사람입니까? - **Yura**, sən koreyalısan?

선생님은 주스를 마십니까? - **Müəllim**, şirə içirənsən?

형은 언제 옵니까? - (**Qardaş**) Nə vaxt gələcəksən?

제 친구 유진입니다. 유진은 대학생입니다 - **Bu** mənim dostum Yu Cindir.

O tələbədir.

저기 사람들이 있습니다. **그** 사람들은 한국어를 배웁니다. "Orada

insanlar var. **Bu insanlar** Koreya dilini öyrənirlər.

형 - Yalnız qardaş deyil, həm də daha yaşlı dost ola bilər

3-cü şəxs əvəzinə istifadə edə bilərsiniz:

그분 - başqa bir şəxs haqqında nəzakətli olmaq (O/Həmin şəxs)

그 사람 - O/Həmin şəxs

그것 - O

선생님이 옵니다. 그분은 러시아 사람입니다. - Müəllim gəlir. O, rusdur.
제 친구는 핸드폰이 있습니다. 그것이 비쌉니다 – Dostumun telefonu var.
O bahalıdır.

2.3 Şəxs sonluqları və şəxs əvəzliliklərinin işlədilmə dairəsi

Bir qayda olaraq, Koreya dili sahib olduğu əvəzliliklərdən Avropa dilləri qədər lazımı qədər istifadə etmir. Bir çox hallarda məna xüsusi ifadə edilmiş əvəzlilik olmadan və ya “mən”, “sən”, “o”, “mənim”, “sənin”, “onun” və s. kimi sözlərin aramsız təkrarı olmadan aydın olur. Üçüncü şəxs, ehtiyac yarandığı yerdə nümayiş əvəzlilikləri ilə ifadə edilir. Şəxs əvəzliliklərinin əvəzində işlənən bir sıra isimlər vardır.

Əgər (sən), (mən) şəxs əvəzliliklərinin əvəzinə nəzakətli əvəzlilik işlənərsə, cümlədəki bütün digər sözlər üslub vəhdətini qoruyan nəzakət baxımından bu əvəzləyici ilə uyğun olmalıdır.

Bir qayda olaraq, koreyalılar yad adamlarla söhbətdə həmişə düzgün "səviyyə" və ya "üslub" axtarışında narahat olurlar, çünki nitqdəki sosial məqam, onların fikrinə görə, təhsil əlamətidir. Burada aşağıdakı qaydaları təklif etmək olar:

- a) özü haqqında çox "kobud" deyil, başqaları haqqında "nəzakətlə" danışmaq;
- b) "şəxsiyyətlərdən" qaçaraq parafrazlardan və başlıqlardan istifadə;
- c) aydın rəsmi söhbətdə kifayət qədər olan nümayiş əvəzliliklərindən istifadə.

Nümayiş əvəzlilikləri adətən tərif kimi istifadə olunur, lakin bəzən şəxslər haqqında danışarkən isim kimi də istifadə oluna bilər.

Eyni əvəzlilik sorğu və ya qeyri-müəyyən mənalı ola bilər. Sorğu mənası varsa, ona müəyyən vurğu düşür, intonasiya isə cümlənin sonuna doğru yüksəlir, predikat isə -ka, -ya sual hissəcikləri (və onların variantları) ilə müşayiət olunur.

Hekayə intonasiyası olan eyni əvəzlilik qeyri-müəyyən məna daşıyır. Mənfi predikatla, sonra hissəciklə müşayiət olunan bu eyni əvəzliliklər tam inkar mənasını alır (heç kim, heç nə və s.).

Kimdənsə danışarkən və ya qarşımızdakı insanla Koreya dilində danışarkən, qarşımızdakı şəxs bizdən çox böyük deyilsə (məsələn, atanız, babanız və s.) və ya heç bir statusu yoxdursa (məsələn, menecer, prezident və s.), adına kişi və ya qadın mənasını verən –씨 [şşi] şəkilçisini əlavə edərək həmin şəxsə müraciət etməliyik. Məsələn, 소희 [So-Hvi] - 소희 씨 [So-Hvi şşi] olur.

Amma qarşımızdakı şəxs statuslu birisidirsə, başlığına –님 [nim] şəkilçisi əlavə edirik. Məsələn, 사장 [sacanq] müdir deməkdir, müraciət etdikdə 사장님 [sacanqnim] olur.

Müəllim gedir = 선생님이 가십니다. [sənsennimi kaşimnida]

Valideynlərimi görmək istəyirəm. = 저는 부모님을 보고 싶어요. [Conın bumonimıl boqo şipoyo]

Sok Bom (centlmen) müəllimlə görüşür = 석범 씨가 선생님을 만나요.[Sok Bom şşiqa sənsennimıl mannayo]

ana = 어머니[omoni]

ata = 아버지[aboci]

Valideyn (valideynlər) = 부모님[bumonim]

Əvəzlilərə mövzu şəkilçisi və obyekt şəkilçisi gətirmək olar.

Qeyri-rəsmi:

mən = 나 [na]

siz = 너 [no]

O = 그 [qı]

o (qadın) = 그녀[qınyo]

biz = 우리 [uri]

Siz = 당신 / 당신들 / 너희 [danqşin/danqşindıl/nohvi]

onlar = 그들 [qı dıl]

bu = 이 [i]

O (işarət əvəzliyi) = 그 [qı]

Formal / Orta - Yüksək müraciət:

Mən= 저 [co]

siz = 당신 [danqşin]

biz = 저희 [cohvi]

Koreya dilində subyektlərin götürdüyü 4 şəkilçi var, bu şəkilçilər aşağıdakılardır:

-는 [nin]

-은 [in]

-가 [ka]

-이 [i]

Ümumi təriflərdə -는 və -은 (-nin və -in) şəkilçiləri istifadə olunur. “Alma qırmızıdır” deyirik, ümumiləşdirir. Əgər almaların hamısının və ya çoxunun qırmızı olması kimi ümumi xüsusiyyətdən danışırıqsa, almaya "는" əlavə edirik, yəni 사과는 빨간색이다.

-가 və -이 şəkilçiləri tərifdən çox cari vəziyyəti təsvir edərkən əlavə edilir. “Bu alma qırmızıdır” deyirik, ona görə də ümumiləşdirmirik. Həmin anda gördüyümüz almanın qırmızı olmasından danışırıq: 사과가 빨간색이다.

Sonra alma saitle, yəni koreya dilində a ilə bitdiyi üçün "가" şəkilçisini götürür (사과 가).

Koreya əvəzliləri mürəkkəbliyinə görə ingilis dilində danışanlar üçün müəyyən çətinliklər yaradır.

Koreya dili qrammatikada danışmaq və fəxri sözlərdən geniş istifadə edir və Koreya əvəzliləri də danışan şəxs və ya insanlar arasındakı sosial fərqdən asılı olaraq dəyişə bilər.

Ümumiyyətlə, koreyalılar ikinci şəxsin tək əvəzlilərləndən, xüsusən də fəxri adlardan istifadə edərkən çəkinirlər.

Cədvəl 2.1 Əvəzlərə ümumi baxış

	Tək	Cəm
Birinci şəxs	저 [Co], 나 [Na]	저희 [cohui], 저희들 [cohuidıl], 우리 [uri], 우리들 [uridıl]
İkinci şəxs	너 [no], 자네 [cane], 그대 [qıde], 당신 [danqşin]	너희 [nohvi], 너희들 [nohvidıl], 너네 [none], 너네들 [nonedıl], 자네 들 [canedıl], 그대들 [qıdedıl], 당신들 [danqşindıl]
Üçüncü şəxs	그 (m / f), 그녀 (f) [qı / qınyo]	그들 (m / f), 그녀들 (f) [qıdıl / qınyodıl]

Hər bir əvəzlik üçün birinci və ikinci şəxs üçün təvazökar / şərəfli və qeyri-rəsmi forma var. Yuxarıdakı cədvəldə verilmiş ilk əvəzlik yaşlı və ya daha yüksək sosial statuslu biri ilə danışarkən istifadə edəcəyi təvazökar əvəzlikdir. Danqşin (당신) bəzən Koreya dilində "əziz" sözü kimi müraciət forması kimi də istifadə olunur.

Həmçinin, digər təvazökar formaların istifadəsi sadə olsa da, danqşin yalnız müəyyən sosial kontekstlərdə, məsələn, iki evli tərəfdaş arasında istifadə edilməlidir. Bu şəkildə, tez-tez mübahisələr və qarşıdurmalar zamanı yad insanlar arasında istifadə edildikdə, ironik mənada istifadə edilə bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, danqşin həm də kimin sosial üstün olmadığını ifadə etmək üçün istifadə olunan fəxri ikinci şəxs əvəzliyidir.

Əsasən, Koreya dilində təmiz üçüncü şəxs əvəzlik sistemi yoxdur. Həm şifahi, həm də yazılı ünsiyyətdə üçüncü şəxslərə istinad etmək üçün əvəzlik əvəzinə şəxsi adlar, titullar və ya qohumluq terminləri istifadə olunur.

Buna görə də, bir diskursda adların və ya başlıqların təkrar istifadəsinə Koreya dilində icazə verilir, bu xüsusiyyət İngilis dili kimi digər dillərdən çox fərqlidir.

Tərcümə və yaradıcı yazı üçün üçüncü şəxs əvəzlilikləri "qı" (그) və "qınyeo" (그녀) məhdudlaşdırıcı kimi istifadə olunur [8].

Cinsiyyət baxımından neytral üçüncü şəxs əvəzliyi, qı (그), ilkin olaraq 'o' mənasını ifadə edir, o (şəxs) və ya o (işarə) mənasında ola bilər. Sonuncu anafirik olaraq üçüncü şəxs qadına istinad etmək üçün "qı" (그) "o" və 녀 (nyeo) "qadın" sözlərinin birləşməsindən əmələ gələn sözdən istifadə edilir.

Son illərdə "qınyeo" (그녀) əvəzliyi Avropa dillərindən tərcümələrin təsiri ilə yavaş-yavaş qadın sözünün qarşılığı kimi yer qazandı, baxmayaraq ki, demək olar ki, müəyyən yazılı dil üslubları ilə məhdudlaşır, çünki Koreya dili tez-tez mövzusunuz və ya dəyişdiricidən istifadə edir.

Koreya şəxs əvəzlilikləri 1-ci və 2-ci şəxs üçün üstünlük verilir, fəxri əlamətlər üçün fərqləndirilir və nümayiş etdirici əvəzliliklər yaxın, uzaq və yuxarıda qeyd olunan 3-cü şəxs arasında üç tərəfli fərq yaradır.

Cədvəl 2.2 Təfərrüatlı əvəzliliklər

	Tək	Cəm
1. tanış adam	나 (na)	우리 (uri) 우리들 (uridıl)
2. tanış adam	너 (neo)	너희 (nohui) 너희들 (nohuidıl)
3. tanış adam	그 (qı)	그들 (qıdıl)
1-ci insan təvazökar	저 (co)	저희 (cohui) 저희들 (cohuidıl)
2/3-cü şəxs hörmətlidir	(aşağıya bax)	

Cəm şəkilçisi [-dıl] 들 həm “qıdıl” (그들, «onlar»), həm də lazım gəldikdə əvəzliliklərlə işlənir və bəzən lazımsız olduğu bəzi hallarda, məsələn, [uridıl] 우리들 kimi hallarda işlənir.

Q₁(ㄱ) "o", "qadın" və ya "o" kimi müxtəlif mənalara malikdir. Koreya dilinin qeyri-müəyyənliyi və kontekstdən bərpa oluna bilən əvəzlilikləri tərk etmək qabiliyyəti ql-nın öz-özünə nadir hallarda istifadə edilməsinə səbəb olur.

Na (나), neo (너) və co (저) monohecalı əvəzliliklər hal yaratmaq üçün gözlənilən -qa (가) nominativindən (aşağıya bax) deyil, -i (이) və ya -i/qa (이/가) əlavə edir. Bu, nae (내), ne (네) və ce (제) formalarını yaradır.

Bundan əlavə, ne (네, "siz") ni (to) hərfindən fərqlidir, çünki bir çox koreyalılar ae (애) və e (에) saitləri arasındakı fərqi itirmişlər.

Gündəlik Koreya dilində mövzu çox vaxt nan (나는, "mən") və nonın (너는, "sən") kimi tələffüz olunur və bəzən nan (난, "mən") və non (넌, "sən") kimi yazılır.

Eynilə, ittiham formaları adətən narıl (나를) və norıl (너를), nal (날) və nol (널) olur. na-ui (나의, "mənim"), no-ui (너의, "sizin") və co-ui (저의, "mənim") sahiblik sifətlərinin nae (내), ne (네) və alternativ formaları var. ce (제).

Ccoq təsnifatı (쪽, "yan") şəxslərə istinad edərkən istifadə olunur. Ccoq (이쪽, "bu tərəf") daha sonra "bu adam, bu insanlar" (yəni o, və ya onlar), lakin "bizim tərəf" vasitəsilə "biz" və ya "mən" mənasına gəlir.

Cədvəl 2.3

	Prefiks	Məqalə	yer
Yaxın məsafədən	i- 이	İ qot 이것 "bu"	İ qot(yer mənasında) 이곳, yogi 여기 "burada"
Verilən məsafədən	q1- 그	Q1 qot 그것 "o"	qog1 거기 "orada"
Uzaq məsafədən	co- 저	Co qot 저것 "o"	cogi 저기
Hansı?	On1- 어느	Muot- 무엇 "nə?"	Odi- 어디 "harada?"

"Verilmiş" ardıcılığa çox vaxt "medial" deyilir və danışandan daha çox qəbulediciyə yaxın olduğu deyilir. Bununla belə, əslində onlar yaxın və ya uzaq nitqdə artıq müəyyən edilmiş istinadlara istinad edirlər. Yeni istinadlarda yaxın və ya uzaq formalardan istifadə olunacaq.

Danışiq nitqində prefiks obyekt sözlərindən ibarətdir, ardınca qos (것) ümumi isim təsnifatı gəlir, bu zaman çox vaxt sözün sonundan s çıxarılır (bu, t hərfinə yaxındır), [i qos] (이것) [i qo] (이거) olur. Nominativ forması olan [i qos -i] (이것이) [i ge] (이게), aktual [i qosın] (이것은) [i qon] (이건) olur.

No (너) Birinci şəxsin şəxs əvəzliyi latın dilində uyğun tu əvəzliyidir, lakin tək ekvivalent vos əvəzinə bir neçə strategiya istifadə olunur.

Kontekstdə nəzərdə tutula bilərsə, cümlənin mövzusunu kənarında buraxın. İngilis dilində cümlələr aydın mövzulara ehtiyac duyur, lakin danışiq Koreya dilində bu belə deyil.

Gənc adamlarla danışarkən həmin şəxsin adından istifadə etmək. Yaşlı insanlarda titul və ya qohumluq terminindən istifadə etmək adətdir (növbəti nöqtəyə baxın).

Qohumluq terminindən istifadə:

언니 (onni, "böyük bacı") danışan qadındırsa, 누나 (nuna (danışan kişidirsə "böyük bacı"), 오빠 oppa, danışan qadındırsa "böyük qardaş"), 형 (hyong, danışan kişidirsə, "böyük qardaş"), 아줌마 (acumma, "orta yaşlı qadın"), 아주머니 (acumoni, "orta yaşlı qadın", lakin daha nəzakətli), 아저씨 (acoşşi, "orta yaşlı kişi"), 할머니 (halmoni, "nənə") / 할아버지 (haraboci, "baba").

Koreyada ailə olmayan insanlar üçün qohumluq terminlərindən istifadə etmək adi haldır. Yaşı məlum olmayan gənc qıza müraciət edərkən 아가씨 (agaşşi, "gənc xanım") termininə üstünlük verilir.

Daha çox restoranlar kimi ictimai yerlərdə istifadə olunur, lakin bəzən kişiler tərəfindən də istifadə olunur. Tərifə görə, 아가씨 və 아줌마 arasındakı əsl fərq yaşda deyil, evlilikdə tapılır.

Çox vaxt -nim ilə bitən uyğun başlıqdan istifadə: sensennim (선생님, "müəllim", həm də idarəçilər kimi digər peşələr üçün ümumi fəxri termin kimi istifadə olunur) və ya qvacannim (과장님 "idarəçi") və s.

Bəzən çıxışlarda müraciət olaraq yorobun ikinci şəxsin cəmindən (여러분, "xanımlar və cənablar") istifadə edilir.

Yuxarıdakıların heç biri mümkün deyilsə, danqşin (당신 siz) və ya jane (자네, "özünüzdə") kimi fəxri ümumi isimdən (tanış danışıq səviyyəsində "sən" üçün istifadə olunur) istifadə olunur.

Psevdo-əvəzlik danqşin əslində Çin dilindən gələn hanca 當身 "yuxarıda qeyd olunan bədən" sözündən gələn isimdir. Koreya dilində belə psevdo əvəzlilər

çoxdur. Metodlar birmənalı deyil: onlar ikinci şəxsə də, üçüncü şəxsə də müraciət şəklində ola bilər.

Nəzakətli ismin ikinci şəxs əvəzliyi kimi şərh edilməsi üçün fəlin nitq səviyyəsinə uyğun olması lazımdır, istifadə olunan hörmət səviyyəsi cümlə boyu ardıcıl olmalıdır.

Koreya fəlləri danışılan şəxsin sosial vəziyyətini əks etdirir, buna görə də cümlədə eyni şəxs və ya qrup dinləmə də qeyd edilirsə, heç bir istinad digərindən yüksək olmamalıdır.

Yüksək səviyyəli nitqlə işlənən kiçik isim və ya aşağı nitqlə işlənən nəzakətli isim üçüncü şəxs əvəzliyi kimi şərh ediləcək. Məsələn, 자네 [cane] tanış nitq səviyyəsində "siz" üçün istifadə olunur və yalnız tanış nitq səviyyəsində olduğu müddətcə uyğundur.

Tanış nitq səviyyəsi gənc və ya tabeliyində olan yaxın dostlar və ailə ilə səmimi danışmaq üçün istifadə olunur. İstifadə olunan əvəzlik və nitq səviyyəsi uyğun gəlsə belə, hələ də müəyyən qeyri-müəyyənlik var, lakin onu kontekstlə həll etmək olar [10].

III FƏSİL.

“ANAM SƏNƏ ƏMANƏT” ROMANININ TƏRCÜMƏSİ ZAMANI QARŞIYA ÇIXAN ÇƏTİNLİKLƏR

3.1 “Anam sənə əmanət” romanında tərcümədə ortaya çıxan çətinliklərin əvəzlik baxımından həlli istiqamətləri

Əsərin adına diqqət etsək Şin Kyonq Sukun (“Anam sənə əmanət”) əsəri ingilis dilinə tərcümədə “Please look after mom” 2009-cu ildə çapdan buraxılan romanı 2011-ci ildə Man Asian Literary mükafatı almışdır. İngilis dilinə xahiş edirəm anamın qayğısına qal kimi tərcümə edilir. Əsərin tərcüməsində əvəzlilərdən bəhs edərkən əsərin adında dəyişikliklər əhəmiyyətli dərəcədə nəzərə çarpır . Əsərin ayrı-ayrı yerlərində ananın necə fədakar, hamının qayğısına qalmağından danışılır və onun bir an yoxa çıxması övladlarının gözündə onun hansı yerdə olmasını göstərir və istər-istəməz vicdan hissi onları boğur.

Ancaq əsərin müxtəlif dillərdə tərcümələrin diqqət etsək əvəzlilərdəki fərqlər aydın şəkildə diqqətə çarpıldığını görürük.

Əsərə fikir yetirən zaman açıq-aşkar görülür ki, əsərin əsas obrazı anadır. Əsərdə müxtəlif əvəzlilər istifadə olunmuşdur:

- 1.Park So-Nyo-dörd uşaq anası,
- 2.Hyong-Chol- So-nyonun ən böyük oğlu,
- 3.Chi-hon- So-nyonun böyük qızı,
4. Yu-bin - Chi-honun sevgilisi,
5. Yun Chin Hyong-Cholun qızı,
6. Yun Kyun - So-nyonun qayınatası,
7. Hong Tae-hee: Bağışladığı bir uşaq evinin direktoru.

Altmış doqquz yaşlı So-Nyo Seul metro stansiyasındakı izdiham arasında ərindən ayrıldıqda, ailəsi onu tapmaq üçün çıxılmaz bir axtarışa başlayır. Yenə də uzun sürən sirlər və özəl kədərlər özlərini açmağa başladığıda, təəccüblənməyə məcburdurlar: ana dedikləri qadını nə qədər yaxşı tanıyırdılar?

Romanda ananın yoxa çıxması nəticəsində baş verən itki, özünü təsdiq və bəzi hallarda özünü tanıma araşdırılır. Romanda ümumiyyətlə anaların fədakarlığı (və xüsusən Koreyada), keçmişin xatirələri ilə bu günün gerçəkləri arasındakı əlaqə və şəxsiyyətin buqələmun cəhətləri ilə əlaqəli mövzular da nəzərdən keçirilir.

Julie Hunt-un kitab siyahısında qeyd etdiyi kimi "Xahiş edirəm anama baxın" tərzində bir az qeyri-adi, "Demək olar ki, tamamilə ikinci şəxsin hekayəsində bəstələnmişdir, yazı kəskin, dişləyən və olduqca təsirlidir".

Park So-nyodan daha çox "Ana" olaraq adlandırılan o, hekayəni davam etdirməyə yönəldən mərkəzi personajdır. İtkin düşməsi dərhal bütün ailəyə təsir edir və hekayənin böyük bir hissəsi ailənin sonrakı təsirləri nəticəsində məşğul olduğu düşüncələr haqqında bəhs olunur.

Bu düşüncələr sonradan göstərir ki, ilk növbədə personajların ana ilə boş bir perspektivi və münasibəti var. Ailənin və yan obrazların verdiyi şərhə görə, "Ana" həddindən artıq çalışqan və məsuliyyətli, tələbkar və açıq şəfqətli deyil, son nəticədə tamamilə sevən bir insan üçün fədakar kimi təsvir edilirdi. Özünü tamamilə başqalarına həsr edir və başqalarına kömək edir, bu da tamamilə sağlam olmayan bir vəziyyət tapır.

Şin Qyonq Suk-un "Anam sənə əmanət" əsəri çox qatlı diskurs yaratmaq üçün çoxsaylı natiqlərin və dinləyicilərin texnikasından tam istifadə edir. Birincisi, hər bir fəslin şəxsinə nəzər saldıqda, 1-ci Fəsil ikinci şəxsdən istifadə edir 'sən', 2-ci Fəsil üçüncü şəxsdən 'O' kimi istifadə edir, 3-cü Fəsildə 'Sən' fəxri ikinci şəxs adından istifadə olunur, 4-cü Fəsil birinci şəxsdən istifadə edir.

Mən' və 5-ci fəsildə epiloq yenidən 'İkinci şəxs 'sən' istifadə edilir. Xüsusilə diqqətəlayiqdir ki, bütün beş fəsildən üç fəsil ikinci şəxsə təsvir edilmişdir. Qalanları üçüncü şəxs (Fəsil 2) və birinci şəxs (Fəsil 4) şəklində təsvir edilmişdir.

Birinci fəsil böyük qızının hekayəsidir. Mövzu 'sən'dir. Adətən 'Mən', 'O' və ya adın mövzusu 'Sən' olaraq dəyişdirilir, ona görə də oxumaq çox zəhmət tələb edirdi. Mən həmişə mövzuya görə cümləni yenidən oxuyuram. Mövzu digər şəxs əvəzliliklərlə qarışarsa, bunun nə demək olduğunu bilmək üçün bir neçə dəfə oxumaq lazımdır. Sonra anladım ki, bir mövzu dəyişdirilsə belə, cümləni belə ehtiyatla oxumaq olar.

İkinci yarıda mövzunun "sən" olduğu bir fəsil də var idi. Hər fəsil üçün fərqli rəvayətçiləri olan romanlar adi hala çevrilib, lakin "sən" və ya "o" mövzulu romanlar uzun müddət sonra yeni idi.

Kitaba müəllifin son rəyində Şin Qyonq Sukun bu romanı yazmasının səbəbi açıqlanır. Bir gün anamın yanında uzanıb bütün gecəni danışdım, ordan-burdan danışdım və o qədər xoşbəxt oldum ki, bunu bir roman zənn etdim, çünki çoxlarının mənimlə bu cür xoşbəxtliyi hiss etməsini istədim.

Romandakı sitatlardan diqqətimizi çəkən digər məqam Koreyada da gəlin anlayışına verilən mənədir. SoNyoonun əməllərinə görə peşman olması və baldızı üçün məsuliyyət hiss etməsi də Koreya mədəniyyətindəki gəlin və evlilik anlayışı haqqında bəzi ipucları verir.

Koreyanın ənənəvi sosial quruluşunda qadının evlilikdə yerinə yetirməli olduğu vəzifələr və ondan gözlənilən bəzi öhdəliklər var. Gəlin həmişə ərinə və ailəsinə xidmət etməyə borcludur.

Romanın bu fəslə vasitəsilə Şin Qyonq Suk qadının üzərinə düşən vəzifələrin təkə "bizneslə məşğul olmaq"la məhdudlaşmadığını, həm də onun psixoloji təsir altında olduğunu vurğulamağa çalışır.

Üzərinə düşən məsuliyyəti qəbul edən və bunu vəzifə sayan Park SoNyo, işləmədiyi vaxtlarda ev işləri ilə məşğul olmur, yemək bişirmir; O, özünü lazımsız bir insan kimi görür. İş o yerə çatıb ki, işə başlayan və şəhərdə yaşayan oğlunun da işlədiyi birotəqlı evə gedəndə belə, evi təmizləməkdən əl çəkə bilmirdi.

Park SoNyo üçün varlıq və işləmək deməkdir, iş görməkdir. Qadın ancaq bizneslə məşğul olduğu müddətcə dəyərli olduğunu düşünür. Onun üçün özündən çox maraqlanmalı olduğu bir şey var: “ailəsi”.

Təbii ki, ailə müqəddəs bir quruluşdur və nəzərə alınmalıdır, lakin romanda vurğulanacaq əsas məqam yalnız qadının (ananın) bu müqəddəsliyə inanması və özünü qurban verməsidir.

Romanda Şin Qyonq Suk, Park SoNyounun öz varlığından və istəklərindən xəbərsiz olduğunu və ailəsinə olan bağlılığını heyrətamiz şəkildə ortaya qoyur. Park SoNyo, ona bəxş etdiyi analıq hissi ilə sahib olduğu ailə üçün özünü güzəştə gedərək, öz ehtiyaclarına məhəl qoymurdu, hətta xəstələnəndə belə bu vəziyyəti ailəsinə əks etdirə bilmədi (və ya).

Onun sözlərinə görə, böyüdüləcək övladları, qayğısına qalmalı həyat yoldaşı var və bu, onun ən mühüm vəzifəsidir. Sonyo da illərdir öz xəstəliyini gizlədir; ərinin xəstəliyinə diqqət yetirdi və onun qayğısına qalırdı. Ananın xəstə olması ağlasığmaz idi.

Əslində, SoNyounun xəstəliyində ailənin payı başa düşülmür və baxımsızlıq kifayət qədər böyükdür. Anasını o, yoxa çıxana qədər yalnız ailənin bir üzvü kimi görən və onu anlamaq istəməyən ailə üzvləri o yoxa çıxandan sonra geri qayıdıb ailə münasibətlərinə nəzər salmaq imkanı əldə ediblər. Romanda qızının anası itdikdən sonra anasının xəstəliyi ilə bağlı fikirləri yer alır:

“Görəsən, atanız xəstə olduğuna görə ananız sizə onların dərdsini deməyib? Çünki ailədə hamıya baxan sənın anan idi. Ona görə də onun xəstə olması ağlasığmaz idi”.

Hətta romanında Şin Qyonq Suk da müasir Koreya cəmiyyətində ailə üzvlərinin analarının bu vəziyyətini təbii qəbul etmələrinə və təbii qəbul etmələri vasitəsilə ailə münasibətlərinə istinad edirdi.

Şin Qyonq Suk, sürətli və başgicəlləndirici tempə axan müasir şəhər həyatının əslində eyni sürətlə və başgicəlləndirici tempə ailə münasibətlərini zədələdiyini, məhv etdiyini vurğulayır.

Romanda Şin Qyonq Suk da eyni ailənin ana-qız üzvləri vasitəsilə ənənəvi koreyalı qadını və müasir koreyalı qadını təsvir etməyə çalışıb. Bir tərəfdən ailəsinə bütünlüklə bağlı qadın Park SoNyo, digər tərəfdən isə təhsil almış subay gənc ÇiHon öz qərarlarını verə bilir və heç kim qarşısında məsuliyyət hiss etmir.

Ana-qızın söhbətləri, hər iki qızın fikirləri də ənənəvi qadınla müasir qadının təzadından xəbər verir. Romanda Park SoNyounun iki qızının söhbətlərində, ailəli və uşaq sahibi olan qızının balıq təmizləyərkən anasını xatırladığı, əslində ana üçün rutin olaraq görülən mətbəx işinin insanın daxili dünyasına necə təsir edə biləcəyi vurğulanır.

Eləcə də ənənəvi və müasir cəmiyyətdə qadınların qavrayışı heç vaxt özünü ev işi, yemək bişirmək kimi vəzifələrlə tanımayan və bu məqsədlə işinə fokuslanan qızı ÇiHon və Park SoNyounun çıxışları ilə müqayisə edilib. Ara-sıra anasına baş çəkən qızı anasının vəziyyətini görüb ona “məhdud ev” həyatı ilə bağlı suallar verir.

Romandan götürülmüş hissədə “İstəsən də, istəməsən də bəzi işləri görməlisən” cümləsi əslində qadının üzərinə qoyulan və ananın üzərinə qoyulan “vəzifə”ni açıq şəkildə ifadə edir.

Bir tərəfdən Şin Qyonq Suk ona verilən sualı belə başa düşə bilmədi; Özünü “məcburi” hiss edən qadını təsvir edərkən, digər tərəfdən azad və şübhəli qadın tipinin müqayisəsini ortaya qoyur. Buradan başlayaraq; Oh (2005)-nin cəmiyyətdəki qadın təsvirləri ilə Şin Qyonq Suk -un qadın təsvirləri ilə üst-üstə düşdüyü müşahidə edilir [19].

“İnsan özündə sığınacaq yeri olan evdə xoşbəxtlik, firavanlıq hissi keçirir. İnsanın əsas evi deyə biləcəyimiz ana bətnindən çıxanda başqa bətnində oturur, öləndən sonra isə məzar adlı ev sahibi olur.

Odur ki, ev çöldən gələn kobud və aşındırıcı amillərdən qoruna biləcək bir sığınacaq yeri ola bilər. Ancaq belə qorunma keyfiyyəti ilə xoşbəxt bir yer olan ev bəzən qadını həbsxanaya çevirən qapalı bir yerə çevrilir...” .

Roman faciəli bir hadisənin baş verməsi ilə yox olmaq üzrə olan ailə münasibətlərini və dəyərlərini həyata keçirən bir ailənin mübarizəsindən bəhs edərkən, qadının cəmiyyətdə necə qəbul edildiyindən bəhs edir.

Müəllif özünü ailəsinə həsr edən, öz istək və hisslərinə məhəl qoymayan və ya hisslərinə məhəl qoymayan qadın xarakterini vurğulayaraq, romanda Park SoNyonun özünün söylədiyi fəsildə qadınların fəryadını ustalıqla ifadə edir.

Şin Qyonq Suk-un "Anam sənə əmanət" romanı Koreya cəmiyyətində yoxa çıxan dəyərlərin yenidən araşdırılmasını təmin etdi. Romanda həmçinin ənənəvi və müasir Koreya cəmiyyətində qadınların yeri və perspektivi haqqında məlumat verilir.

Bütün patriarxal cəmiyyətlərdə olduğu kimi Koreya cəmiyyətində də qadının ailədə yeri və cəmiyyətin qadına baxışının arxa plana keçdiyi müşahidə edilir. Şin Qyonq Suk arxa plana atılan və özünü yalnız xidmətə və ailəsinə həsr edən qadın fiqurundan başlayaraq ailə münasibətlərinin və ailə birliyinin əhəmiyyətini təsvir etməyə çalışıb.

Romanda qadına baxışın dəyişməsi də zaman-zaman müqayisələr yolu ilə işlənir. Romandakı ana fiqurun daxili aləmi və ailə münasibətləri Koreya cəmiyyətində ailə və qadın qavrayışının ümumi panoraması olduğundan, roman vasitəsilə ənənəvi və müasir Koreya cəmiyyəti haqqında ümumi müşahidə aparmaq asanlaşır. Şin Qyonq Suk qadınlara baxışını özünəməxsus üslubu, dərin, fərqli və insanların içinə nüfuz edən rəngarəng ifadəsi ilə təsvir edərkən, o, qadın fiquru vasitəsilə məharətlə izah etdi ki, mənəvi dəyərlər tamamilə məhv edilməmiş və ya itirilmədən qorunmalıdır.

Bu kontekstdə şərq ölkəsi olan Koreyanın sosial quruluşunun əsas amilləri də üzə çıxır. Bu romanda belə qənaətə gəlinir ki, şərq mədəniyyətinin konfutsiçilik əsasında yetişmiş kollektivist xüsusiyyətləri və Koreyada ictimai münasibətlərdə önə çıxan iyerarxik quruluş da tənqidi şəkildə təsvir edilmişdir.

Cəmiyyəti tanımaq üçün müxtəlif yollar var. Bu yollardan biri olan ədəbi əsərlər xüsusilə xarici dil dərslərində tələbələrin dil inkişafına töhfə verməklə yanaşı, mədəniyyəti daha təbii qavramasına kömək edir.

Ədəbi əsərlərdəki ifadələrlə tələbə həm hədəf dili asanlıqla mənimsəmək, həm də hədəf mədəniyyətdə cəmiyyətin düşüncə tərzini və ifadə tərzini anlamaq imkanı qazanacaq. Sınıf mühitində istifadə olunacaq ədəbi əsərlərin seçimində əsərin hədəf mədəniyyəti nə dərəcədə əks etdirməsi diqqət yetirilməli olan ən mühüm məsələlərdəndir.

Şin Qyonq Sukun inanc və təlimlərdən çox təsirlənən Koreya mədəniyyətində qadınların cəmiyyətdəki yeri və vəzifələri, ənənəvi ayinləri, koreyalıların yemək verdişləri kimi əsas elementləri zəngin şəkildə özündə əks etdirən "Anam sənə əmanət" əsəri Buddizm və Konfutsiçilik kimi, onun edə biləcəyi mühüm işlərdən biridir.

Bu iş vasitəsilə tələbələr Koreya dili bacarıqlarını mədəni xüsusiyyətlər vasitəsilə təcrübə etmək və inkişaf etdirmək imkanı əldə edəcəklər.

Xüsusilə Asiya mədəniyyətində cinslərə xas olan müəyyən sosial vəzifələr var. Qadın və kişinin vəzifələrinin kəskin xətlərlə ayrıldığı Asiya Mədəniyyəti və Şərq Mədəniyyəti olaraq təyin olunan bu mədəniyyətdə qadınların ev işlərində və uşaq tərbiyəsində, kişilərin isə daha çox aktivlik kimi vəzifələrdə olduğu görülür [23].

Əsərdə Konfutsi təsirlərinin izlərinin hələ də göründüyü Koreya mədəniyyətində qadının, daha önəmlisi ananın yeri təsvir edilmişdir.

Əri ilə ad gününü qeyd etmək üçün uşaqlarının yerləşdiyi Seul şəhərinə gedən qadın Koreyanın ən izdihamlı metro stansiyalarından biri olan Seul metro stansiyasında ərinin diqqətsizliyi nəticəsində yoxa çıxır.

Dörd əsas hissədən ibarət olan əsərin hər bir hissəsi müxtəlif insanların daxili hesabı və ya perspektivi çərçivəsində oxucuya təqdim olunur. Bu fəsillərə əlavə olaraq verilən son fəsil İtaliyaya gedən böyük qızı Çihonun Vatikanda bir kilsədə anasına qarşı vəfasızlığını düşünüb peşman olmasından bəhs edir.

Xarici dil dərslərində öyrənilmək üçün seçiləcək əsərlərdə diqqət yetirilməli məsələlərdən biri də əsərin hədəf mədəniyyət materiallarını nə dərəcədə ehtiva etməsidir. "Anam sənə əmanət" əsəri nəşr olunduğu 2008-ci ildə Koreyada ən çox

satılanlar siyahısında idi və xaricdə otuzdan çox dilə tərcümə edilərək universal şöhrət qazandı.

Əsərdə Koreya mədəniyyətinin izləri və Koreya mədəniyyətində qadın rolunun semantik, sosial və funksional elementləri baş qəhrəman Park Sonyo, onun həyat yoldaşı, böyük qızı və böyük oğlu vasitəsilə çatdırılır.

Əsərdəki personajlar ailəsi üçün hər cür fədakarlığa dözən ana, anasını yaşatmaq arzusunda olan böyük oğul Hyongçol, itənə qədər anası haqqında ətraflı məlumatı olmayan qızı Çihon və arvadı itəndən sonra onun dəyərini anlayan ər vardır.

Şərqi və Qərbi cəmiyyətləri düşüncə və mədəniyyət baxımından bir-birindən tamamilə fərqli dəyərlərə malikdir. İki mədəniyyət arasındakı aydın fərq, qərblilərin özlərini dərk etməkdə daha çox maraqlıdırlar və ədalət naminə harmoniyanı qurban verməyə hazırdırlar.

Şərqlilərin iyerarxiya və qrup nəzarətini qəbul etdikləri tərifi ilə ifadə edən Nisbettin əsərindən də anlamaq olar. Şərqi cəmiyyətlərində yaradılan bu iyerarxiya və vəzifə, məsuliyyət bölgüsü aparılan istənilən işin daha sürətli həllində faydalı olacağına inanılır [18].

Şərqi mədəniyyətinin kəskin xəttlərinə sahib olan Koreya mədəniyyətində kişilərə və qadınlara müəyyən vəzifələr qoyulur.

Romanın süjet xəttinin cərəyan etdiyi baş qəhrəman Park Sonyonun həyat yoldaşı, ana, gəlin kimi müxtəlif qadın rolları var. Bu rolların hər birinin tələb etdiyi məsuliyyəti yerinə yetirməyə çalışan Park Sonyo, özündən nə qədər güzəştə getsə də, layiq olduğu dəyəri görə bilmir və işini mədəni öhdəliklər çərçivəsində görməli olduğu düşünülür [17].

3.2 “Anam sənə əmanət” romanında şəxs əvəzlilikləri və şəxs sonluqlarının tərcümə üsulları

Xarici dilin tədrisi prosesində dil tədrisi, mədəniyyət tədrisi və ədəbiyyat tədrisi formasında üç yanaşmanın bir-birindən qidalanması diqqəti cəlb edir. Bu yanaşmalar xarici dilin tədrisi zamanı eyni vaxtda müxtəlif istiqamətlərdə dilin öyrənilməsinə dəstəkləyir. Məsələn, mədəniyyət tədrisi zamanı ədəbi əsərlərdə mətnlərdən istifadə edilərkən, dil tədrisinin eyni vaxtda baş verməsi qaçılmazdır.

Ədəbi əsərlərdə bu mövzunu dəstəkləyən janrlar çox olduğundan həm gündəlik dildə təbii danışmaq tərzini, həm də dərslər zamanı öyrənilən söz və şəkilçilərin daha yaxşı birləşdirilməsi baxımından faydalıdır. Ədəbi əsərlər təkcə bunu deyil, həm də hədəf dilin mədəniyyətinə xas olan məlumatları ehtiva edir.

Dərsdə öyrənilməsi nəzərdə tutulan işlərin seçimində mətnlərin elmi şəkildə araşdırılması, elmi səhvlərə yol verilməməsi, proqramdakı məqsədlərə uyğun gələn bilik və bacarıqların ötürülməsi vacibdir.

굳게 잠겨 있는 파란 대문 앞에 젊은 여자가 집 안을 기웃거리고 있었다.

–누구요?

당신이 뒤에서 기침 소리를 내자 젊은 여자가 뒤를 돌아다보았다.

머리를 뒤로 묶고 매끈한 이마를 지닌 여자의 눈에 반가움이 실렸다.

–안녕하세요!

당신이 바라보자 젊은 여자가 미소 지었다.

–여기가 박소녀 아주머니 댁이지요? 당신은 흥태희라고 자신을 소개한 젊은 여자를 안으로 들어오게 했다. 책을 읽어 드리기로 약속했다니? 아내에게 말인가? 당신은 아내로부터 소망원 이야기도 흥태희라는 이 여자 얘기도 들어본 적이 없다. (139-140)

Tərcüməsi:

Bağlı mavi darvazanın qabağında gənc bir qadın gizlicə evdən keçirdi.

- Bu kimdir?

Sən arxadan öskürəndə gənc qadın arxaya baxdı. Saçları arxaya yığılmış, hamar alınlı qadının gözlərində ləzzət vardı.

-Salam!

Sən yuxarı baxdıqca gənc qadın gülümsədi.

-Bura xanım Parkın evidir? Özünü Hong Tae-hee kimi təqdim edən gənc qadının içəri girməsinə icazə verdin. Kitabı oxumağa söz vermişdiniz? bəs arvadın? Siz heç vaxt Somangvon haqqında arvadınızdan və ya Hong Tae-hee adlı bu qadından eşitməmişiniz. (səh.139-140)

Yuxarıda sitat gətirdiyimiz hissədən də göründüyü kimi, ikinci şəxsə yazılan hekayə mənə çox yad gəldi. Düzünü desəm, mən yalnız ikinci şəxsin romanlarının nəzəri cəhətdən mümkün olduğunu və xaricdə bir neçə əsərdə sınaqdan keçirildiyini bildirdim.

Yalnız Ananın qayğısına qal oxuduqdan sonra ikinci şəxs romanının nəyə bənzədiyini və hiss etdiyini başa düşürsən. İkinci şəxslə yazılmış 1, 3 və 5-ci fəsilləri oxuyanda məndə elə illüziya yaranır ki, danışan mənimlə oxucu kimi mənim hüzurunda danışır.

Həmçinin, eyni ikinci şəxsə belə, 'sən' və 'sən' çox fərqli hisslərə yaxınlaşır. 1-ci və 5-ci fəsillərin epiloqlarında “sən” özünü “mən”in imzaçısı kimi hiss edir, 3-cü fəsildə isə “sən” anası Park So-nyeo ərinə pıçıldayan kimi hiss edir. Bu, 1-ci fəsildəki böyük qızın səsi ola bilər, lakin onun qarşısında atasını "sən" adlandırmaq Koreya dilində istifadəyə uyğun olmadığı üçün çaşqınlıq yaradır.

Gəlin görək ikinci şəxslə yazılan 1-ci fəsildə danışan, dinləyici və baxış bucağı necə qurulub. Əvvəla, danışan ikinci şəxslə danışdığından danışan istər-istəməz “sən” olur. Çünki Martin Buberin dediyi kimi, siz və mən atlarıq. Başqa sözlə, mən səni, sən də məni güman edirəm.

1-ci fəsildə, imzalayan sizin üçün ananız Park So-nyeonun böyük qızı olduğunuzu bilmək çətin deyil. Romanda rəvayətçi “kim danışır” sualına cavabdırsa,

nöqteyi-nəzər “kim görür” sualına cavabdır. Adətən əhvalat danışanın baxış bucağından danışılır, lakin danışanın baxış bucağı üst-üstə düşür.

1-ci fəsildə rəvayətçi “sən”lə danışan “mən” olsa da, bunu öz nöqteyi-nəzərindən görmək əvəzinə, ananın yoxa çıxması vəziyyətini, onun yaddaşının “sən” prizmasından fikirləşdiyini əks etdirir, yəni böyük qızı güzgü kimi edir. Bu şəkildə şəxs-natiq-natiq-baxış nöqtəsinin birləşməsinə fəsil-fəsil nəzər salmaq.

2-ci fəsil üçüncü şəxsə yazılmışdır və nöqteyi-nəzərdən böyük oğul göstərilir. İkinci şəxsdən fərqli olaraq üçüncü şəxsin hekayətində danışanın kim olduğu aydın deyil. Çünki üçüncü şəxs xüsusiyyəti rəvayətin mövzusunda geri çəkilmək və uzaqlaşmaqdır, ona görə də ikinci şəxs danışanda heç bir qoşalaşma görünür.

2-ci fəsil ana ilə böyük oğul arasındakı münasibətdən bəhs edir. Özünün prokuror olmasını istəyən ana. Bu, onun arzusu olduğunu başa düşməsi ilə başa çatdı və o, əhəmiyyətsiz bir şəkildə bundan imtina etdi, həm də anasının arzusu idi.

“그는 검사가 되지 못했다. 엄마는 그에게 니가 하고 싶어 하는 것, 이라고 했지만 그는 그것이 엄마의 꿈이기도 했다는 것을 미처 생각하지 못했다. 그는 자신이 청년 시절에 꿈을 이루지 못한 것이라고만 생각했지 그의 엄마의 꿈을 좌절 시킨 것이라고는 생각하지 못했다. 엄마는 일평생 그가 하고 싶은 것을 하지 못하게 한 게 엄마 자신이라고 여기며 살았다는 것을 그는 이제야 깨달았다. 미안한 사람은 저예요, 나는 약속을 못 지켰으니까. 엄마를 찾아내면 오로지 엄마만 돌보고 싶은 욕망으로 그의 가슴은 터질 듯 했다. (pp.136-137)

Tərcüməsi:

“O, prokuror deyildi. Ana ona dedi ki, bu, sənin etmək istədiyən şeydir, amma o, bunun həm də anasının arzusu olduğunu başa düşmədi. O, ancaq cavanlıqda gördüyü arzusunun gerçəkləşmədiyini düşünür, bunun anasının arzusunun iflasa uğraması olduğunu düşünmürdü. İndi anladı ki, anası bütün həyatını onun istədiyini etməyə mane olduğuna inanaraq yaşayıb. Peşman olan mənəm, çünki sözümü

tutmadım. Anasını tapanda sanki ürəyi yalnız ona qulluq etmək istəyi ilə partladı. (səh.136-137)

“Mən buradayam” adlı 3-cü fəsildə hekayəni ikinci şəxsdə “sən” kimi izah edən “mən” hekayəsini söyləyən şəxsdir. Baxış nöqtəsi ana Park So-nyeonun əri olaraq təyin olunur. Təbii ki, hekayədə “mən”in kimliyi konkret olaraq göstərilmir.

“딸이 참지 못하고 수화기 저편에서 어--어어어 소리를 내어 울었다. 당신은 송아지 같은 딸의 울음소리를 수화기를 귀에 바짝 붙이고 들었다. 딸의 울음소리가 점점 더 커졌다. 당신이 붙잡고 있는 수화기 줄을 타고 딸의 눈물이 흐르는 것 같았다. 당신의 얼굴도 눈물범벅이 되었다. 세상 사람들이 다 잊어도 딸은 기억할 것이다. 아내가 이 세상을 무척 사랑했다는 것을, 당신이 아내를 사랑했다는 것을.(p.198)

Tərcüməsi:

“Qızım buna dözmədi və qəbuledicinin o biri tərəfindən ucadan ağladı. Telefonu qulağına yaxınlaşdırıb qızının dana kimi fəryadını dinlədin. Qızın fəryadları getdikcə güclənirdi. Qızınızın göz yaşları tutduğunuz telefon xəttinin üstündən axdı. Sənin də üzün göz yaşlarına büründü. Bütün dünya unutsa da, qızım xatırlayacaq. Sənin bu dünyanı çox sevdiyini, sənin onu sevdiyini xatırlayacaq.(s.198)

Bu, nə düşündüyünüzdən asılı olaraq etiraf ayinini qəbul edən keşiş ola bilər və ya Atanın başqa mənliliyi ola bilər. Sonra bu, sözün əsl mənasında ərin arvadına etirafıdır. Bununla belə, 4-cü fəsildə hekayəçi kimi görünən ana Park So-nyeonun ruhu olması daha çox görünür. Anası Park So-nyeonun çürük ərindən həqiqətən eşitmək istədiyi sözlər onun ağzından çıxdı.

4-cü fəsil birinci şəxsdən danışan kimi rəvayət edilir və rəvayətçi və baxış bucağı onun anası Park So-nyeonun öz perspektividir. Şəxs, danışan və baxış bucağı

eyni olduğundan, kiçik qızı, Li Eun-gyu, əri, baldızı və baldızı kimi müxtəlif işarə dili personajları isə hamısında heç bir dəyişiklik yoxdur.

Əsərin ümumi quruluşunu nəzərə alsaq, “Anam sənə əmanət” bu parçanın çox mühüm mənası var. Ailəsinə sonsuz məhəbbətini tökən, onu Seul vağzalında metroda itirən ana, öz növbəsində anaya, böyük qızına, böyük oğluna və ərinə biganəliklərini, məsuliyyətsizliyini, biganəliklərini, anlayışsızlıqlarını etiraf etdi.

2-ci fəsil və 3 ananın insan olaraq necə bir ana olduğunu və həyatına öz nöqtəyi-nəzərindən baxanda həqiqətən necə hiss etdiyini işıqlandıran fəsillərdir. Anamın həyatı həqiqətən bədbəxt idi? Bütün bunları ailəsi üçün qurban verdi? Əlbəttə yox. Bunu anasının ömrünün sonuna qədər güvəndiyi Jung-in Eun-gyu Lee'nin görünüşü açıq şəkildə göstərir. İnsanın həyatında təkcə kədər, faciə olmur.

Bu, təkcə ailəyə bağlılıq deyil. Bir qadın olaraq, sevgisi və evi qorumaq üçün güclü iradəsi olan insanlar var, ancaq çılpaq olmaq və azad bir ruh olmaq arzusu da var. İndi birinci şəxs kimi görünən ana növbə ilə münasibətdə olduğu mühüm insanları ziyarət edir və nəhayət doğulduğu yerə, gənc ikən anasının evinə qayıdır və onu qucaqlayır

엄마가 얼굴을 들고 나를 보네. 내가 이 집에서 태어날 때 할머니가 꿈을 꾸었다네.....엄마가 방금 죽은 아이를 품에 안듯이 나의 겨드랑이에 팔을 집어넣네. 내 발에서 파란 슬리퍼를 벗기고 나의 두발을 엄마의 무릎으로 끌어 올리네. 엄마는 웃지 않네. 울지도 않네. 엄마는 알고 있었을까. 나에게도 일평생 엄마가 필요했다는 것을.(p.254)

Tərcüməsi:

Anam üzünü qaldırıb mənə baxır. Mən bu evdə doğulanda nənəm yuxuda görmüşdü.... Yenicə ölmüş körpəsini qucağına alan ana kimi qolunu qoltuğuma qoyur. Ayağımdakı mavi başmaqları çıxarıb, ayaqlarımı anamın qucağına çəkirəm. Ana gülmür. Mən heç ağlamıram Anan bilirdi? Mənim də bütün ömrüm boyu anaya ehtiyacım olduğunu.(səh.254)

Fəsil 5 Epiloq: Bu hissənin 4-cü fəsildən çıxarıldıqdan sonra əlavə edildiyi deyilir. Anamı xatırlamaq və sevmək hələ də gec deyil və ona imkanın olduğunu bildirmək istəyirəm.

1-ci fəsildə olduğu kimi eyni şəxs-danışan-əhəmiyyətli nöqtəyi-nəzəri ilə yazılmış bu parça ana haqqında əsəri yekunlaşdırır və müəllifin anaya olan baxışının necə dəyişdiyini, xatirələrin necə sağaldığını araşdırır. Yəni anasını itirdikdən sonra ilk həftə ilə 9 ay arasında anaların qavrayışında çoxlu dəyişikliklərin olduğunu görmək olar.

Tək bir müəllif tərəfindən yazılmış roman, nə qədər rəvayətçidən, neçə baxışdan asılı olmayaraq, mahiyyətə birinci şəxs və müəllifin baxış nöqtəsidir. “Ana dünya kimi” (səh. 275) kimi müəllif öz anasının birinci, ikinci və üçüncü şəxs baxışlarını hərəkətə gətirir və böyük qız, böyük oğul, ata və onun perspektivindən istifadə edir.

Ananın özü zəngin povesti üç ölçülü təsvir edir. Bu ona görədir ki, nəticədə o, mahiyyətə rəssamın öz perspektivinin genişləndirilməsindən başqa bir şey deyil. Baxış nöqtənizi şaxələndirməyin faydaları nələrdir? Birinci şəxs iştirakçısının dar baxış sahəsindən qaça bilərsiniz.

Bu, həm də şəfa məqsədi ilə tətbiq edilən şəfalı yazı və psixodramanın əsasını təşkil edən bir texnikadır. Əmin deyiləm, amma əminəm ki, müəllif Şin Kyunq-suk bu romanı yazdıqdan sonra anası haqqında daha geniş, daha dərin və zəngin bir anlayışa malik olacaqdır.

“한 여자, 태어난 기쁨도 어린 시절 소녀 시절도 꿈을 잊은 채 초경이 시작되기도 전에 결혼을 해 다섯 아이를 낳고 그 자식들이 성장하는 동안 점점 사라진 여인. 자식을 위해서는 그 무엇에도 놀라지도 흔들리지도 않는 여인. 일생이 희생으로 점철되다 실종당한 여인, 너는 엄마와 너를 견주어 보았다. 그럼에도 불구하고 엄마는 한 세계 자체였다 (p.275).

Tərcüməsi:

“Bir qadın doğulmaq sevincini, uşaqılıq arzularını, hələ menstruasiya başlamamış xəyallarını unudaraq, beş uşaq dünyaya gətirdi və uşaqları böyüyəndə tədricən yoxa çıxdı. Övladları üçün heç nəyə təəccüblənməyən, sarsılmayan qadın. Həyatı fədakarlıqla dolu olduqdan sonra yoxa çıxan qadın, özünü ananla müqayisə etdin. Buna baxmayaraq, ana özü bir dünya idi (s.275).

Bu, ananın daha böyük, daha yüksək və daha dərin kainata bənzəyən bir şəxsiyyət olduğunun dərk edilməsidir, onun dar birinci şəxs perspektivindən çox-çox kənardadır.

너는 새벽빛 속에 서 있는 오빠를 뒤에서 끌어안았다. 오빠는 엄마의 일생을 고통과 희생으로만 기억하는 건 우리 생각인지도 모른다고 했다. 엄마를 슬프게만 기억하는 건 우리 죄의식 때문일지도 모른다고. 그것이 오히려 엄마의 일생을 보잘 것 없는 것으로 간주하는 일일 수도 있다고. 오빠는 용케도 엄마가 항상 입에 달고 지내던 말을 생각해냈다. 엄마는 조금만 기쁜 일이 생겨도 감사허구나! 감하헌 일이야!라고 말했다. 엄마는 누구나 누리는 사소한 기쁨들을 모두 감사함으로 대신 표현했다. 오빠는 엄마의 감사함들은 진심이었다고 했다. 엄마는 모든 것에 감사해했다고. 감사함을 아는 분의 일생이 불행하기만 했을리 없다고.(p.272)

Tərcüməsi:

Sübh işığında dayanan qardaşını arxadan qucaqladın. Qardaşım dedi ki, anamın həyatını ancaq ağrı və fədakarlıqla xatırlamaq bizim fikrimiz ola bilər. Ola bilsin ki, öz günahımızdandır ki, biz ancaq anamızı kədərlə xatırlayırıq.

Ola bilər ki, o, anasının həyatını əhəmiyyətsiz hesab edir. Qardaşım anamın həmişə dediyi sözləri xatırladı. Ana xoşbəxtlik üçün bir az da olsa minnətdardır! Gam Ha-Heon, bu bir işdir!” dedi. Anam hər kəsin zövq aldığı kiçik sevinclərə görə minnətdarlığını bildirdi. Qardaşım dedi ki, anamın minnətdarlığı səmimidir. Anam

dedi ki, hər şeyə minnət qoyuram. Heç bir halda şükür bilənin həyatı bədbəxt olsun. (s.272)

Anaya övladlıq etməmək günahına qapılan birinci şəxs nöqtəyi-nəzərindən ananın həyatına ana nöqtəyi-nəzərindən işıq salan bir parçadır. Təbii ki, bunu 1-ci, 2-ci, 3-cü və 4-cü fəsillər prosesi olmadan desəydim, anama qarşı günahımı gizlətmək üçün başqa bir bəhanə, rasionallaşdırma və ya şüursuz özünümüdafiə mexanizmi olardı. Lakin bu, müxtəlif nətiqlər və baxış bucağı ilə izah edilən hərtərəfli introspeksiyaadan sonra dərk etdiyim bir etiraf olduğu üçün mənə ürək ağrısından bir oxucu kimi gəlir.

Problemlı insanların xüsusiyyətlərindən biri də dar baxışlı olmalarıdır. Başqa sözlə, onlar dünyanı keçmiş travmatik təcrübələri ilə görür, özlərini və başqalarını görürlər, buna görə də yaradıcılıqlarını itirirlər və problemlərə qapılırlar. Belə vəziyyətdən çıxış yolu öz dünyagörüşünüzü genişləndirmək və insanı daha dərinədən dərk etməyə istiqamətləndirməkdir. Shin Kyung-sook-un "Ananın qayğısına qal" romanı bunun necə ediləcəyinə yaxşı bir nümunə təqdim edir [19].

Anasının yoxa çıxmasını və ömrü boyu ağır keçən həyatını müxtəlif rakurslardan işıqlandırır. Fəsil 1 - "Heç kim bilmir" filminin baş qəhrəmanı olan böyük qızı hekayəni "sən" kimi aparır, 2-ci fəsil - "Bağışlayın, Hyung-cheol-ah" hekayəsini böyük oğlu Hyeong-cheol aparır. Ananın hər şeyi olan 3-cü fəsil - "Mən burdayam" bütün həyatı boyu biganə qalan ərin "sən" olma hekayəsindən bəhs edir. 4-cü fəsil - "Başqa bir qadın" ananın "mən" kimi çıxıb övladları, əri və qalanını gizlətdiyi kişi ilə vidalaşarkən monoloq şəklində keçən həyata səssizcə baxır.

Və ən son axtardığı yer onu dünyaya gətirən anasının ən rahat istirahət edə biləcəyi qolları idi. Yenidən bir araya gətirmək üçün, qızına aparən nöqtəyi-nəzərdən keçid (1-ci fəsil) - böyük oğul (2-ci fəsil) - ata, ər (3-cü fəsil) - ana, arvad (4-cü fəsil) - qızı (epiloq) bu ümitsizcəsinə ananın bilmədiyi və ya etinasızlıqla gözdə etmədiyi həyatı və ailəsinin içini təsvir edir.

3.3 Şin Qyonq Sukun həyat və yaradıcılığı

Şin Qyonq Suk 2012-ci ildə Man Asiya Ədəbiyyat Mükafatını qazanan ilk Koreya yazıçısı olmuşdur. Koreyada Şin ən hörmətli müasir yazıçılar sırasındadır və Manhae Ədəbi Mükafatı, Dong-İn Ədəbi Mükafatı və Yi Sanq Ədəbi Mükafatı da daxil olmaqla böyük ədəbi mükafatlar qazanmışdır. Onun nəsrİ insan şüurunun psixoloji dərinliklərini tədqiq etməyə yönəldiyinə görə xüsusilə qiymətləndirilir.

Ədəbi əsərlərin daha çox sosial faktlara əsaslandığını nəzərə alsaq; Şin Qyonq Sukun “Anam sənə əmanət” əsəri müasir Koreya ədəbiyyatında qadının cəmiyyətdəki yerini göstərən ən gözəl nümunələrdən biridir. Romanda qadına mədəniyyəti təsvir edən dəyər kimi yanaşan müəllif Koreyada qadının ailə və cəmiyyətdəki yerini özünəməxsus üslubu ilə izah edib. Bu araşdırmada romanda görünən ana və qadın simvolu əsasında ənənəvi və müasir Koreya cəmiyyətində qadın problemlərinə toxunularaq qadınların cəmiyyətdəki yerini təsvir etmək məqsəduyğundur.

Ədəbiyyatın cəmiyyəti əks etdirən bir güzgü olduğunu nəzərə alsaq, bir cəmiyyəti dərk etmək üçün yazılanlara nəzər salmaq faydalı olar. Ədəbi yazılar bir cəmiyyətə, sosial həyata və ictimai quruluşa aid olan ictimai xadımlərə aid edilən şəxsiyyətləri əks etdirir [20].

Romanlar vasitəsilə qadının cəmiyyətdəki yeri və mövqeyi haqqında məlumat əldə etmək mümkündür. Qadınlar romanlarda və ədəbi yazılarda tez-tez işlənən və araşdırılan bir mövzu olmuşdur [9]. Bu araşdırmada yazıçı Şin Qyonq Sukun “Anam sənə əmanət” (엄마를 부탁해) romanının baş qəhrəmanı Park SoNyo vasitəsilə Koreya cəmiyyətində qadınların, xüsusilə də analıq anlayışının necə ifadə edildiyi izah edilməyə çalışır.

Şin Qyonq Suk müasir Koreya ədəbiyyatında əsərləri ilə tez-tez adı çəkilən, özünəməxsus üslubu ilə insanların içinə nüfuz edən dərin, fərqli və rəngarəng ifadə sərgiləyən yazıçı kimi qəbul edilir. "Anam sənə əmanət" əsərinin Koreyada böyük

təsiri olub, insanların ailə həyatına və xüsusən də valideynləri ilə münasibətlərinə yenidən baxmağa vadar edib [21].

Bu əsər bütün dünyada tanınıb sevilə biləcəyini sübut edən bir iş kimi qəbul edilir. Romanı həm də ənənəvi Koreya mədəniyyəti ilə müasir Koreya həyatının müqayisəsi hesab etmək olar.

Şin Qyonq Suk 1963-cü ildə Cənubi Koreyanın cənubundakı Jeolla rayonunun Jeongeup kəndində anadan olub. Altı uşağın dördüncüsü olan Şin ailənin böyük qızıdır. Ailəsi fermer olan Şin on altı yaşında böyük qardaşının yanına təhsil almağa ailəsinin maddi imkanı olmadığı üçün Seula göndərilir.

Eyni zamanda gecə məktəbində oxuyaraq xərclərini qarşılamaq üçün çalışan Şin ilk ədəbi əsərini 1985-ci ildə yazıb. Seul Gözəl Sənətlər İnstitutunun məzunu olan Şin ilk mükafatını 1985-ci ildə ilk işi olan "겨울우화" (Payız Nağılı) üçün aldı.

O, 1993-cü ildə yazdığı "풍금이있던자리" (Harmonik yer) əsəri ilə Koreya bədii ədəbiyyatı sahəsində yeni bir çıxır açdı. ŞinKyunq-Sukun əsərləri Koreya ədəbiyyatında əhəmiyyət kəsb edən dəyərli əsərlər hesab olunur. İş o yerə çatıb ki, müəllifin sürətli və inamlı yüksəlişi "Şin Qyonq Suk sindromu" adlandırılıb.

Yazıçının 2008-ci ildə yazdığı "Anam sənə əmanət" romanı təkcə Koreyada deyil, tərcümə olunduğu ölkələrdə, xüsusən də Amerikada öz əksini tapıb. Romanda Koreya cəmiyyətinin dəyər mühakimələri məharətlə təsvir edilərək oxuculara təqdim olunur.

Roman kənddə yaşayan və övladlarının yanına gələn valideynlərin metroda bir-birini itirməsi ilə başlayır. Bu yoxa çıxma əslində romanın baş qəhrəmanı olan ananın (Park SoNyo) ailədən ayrılmasıdır.

Ata metro stansiyasında qatara minir, anası isə geridə qalır. Ananın itməsi ilə ailə üzvləri öz içlərində və bir-biri ilə hesablaşmağa başlayırlar. Bu hesablaşma əslində həm analarının öz həyatlarında yerinin, həm də etinasızlıq göstərdikləri şeylərin amansızcasına hesablanmasıdır. "Ana"nın yoxa çıxması ilə romandakı personajlar əslində analarını nə qədər tanıdıqlarını dərk edirlər.

Ailə münasibətlərinin və ailə üzvlərinin bir-birinə, xüsusən də analarına verdiyi dəyəri şübhə altına almağın vaxtı çoxdandır. Roman beş fərqli fəsildən ibarətdir və hər fəsil ayrı bir ailə üzvünün gözü ilə izah edilir.

İlk bölüm Park SoNyonun yazıçı olan böyük qızı ChiHon ilə başlayır. Bu bölümə müasir cəmiyyətin ideal qadın tipinə uyğun uğurlu və azad qadın ÇiHon; Onun (ÇiHona görə) cahil və təhsilsiz hesab etdiyi anası ilə mübarizəsi danışılır. İkinci epizod Park SoNyonun böyük oğlu Hyong-chol ilə davam edir.

Romanın bu hissəsində Hyong-çolun anasına yanaşmasının Çihondan çox fərqli olduğu müşahidə edilir. Hyong Çol üçün anası həmişə dəstəkçi olub və uğur üçün onun ən böyük motivasiyası olub. Amma təəssüf ki, zaman keçdikcə və Hyong Çol öz həyatını qurduqca, həyatın axınına qapılıb anasına etinasızlıq etməyə başlayır. Üçüncü hissə Park SoNyonun həyat yoldaşı haqqında olan hissədir.

Bu hissədə ər-arvad münasibəti çərçivəsində qadınlara verilən dəyər vurğulanır. Ailənin atasının həyat yoldaşının varlığını və əhəmiyyətini o yoxa çıxandan sonra anladığı vurğulanıb.

Həyat yoldaşının metro stansiyasında yoxa çıxmasından sonra evliliyini düşünən ata, həyat yoldaşının qeyd-şərtsiz və heç bir gözləntisi olmadan illərdir onunla olduğunu anlayır. Bu hissədə ata, övladları dünyaya gələndə də çöldə olduğunu, bir gün qəfildən arvad-uşaqlarını qoyub başqa qadınla getdiyini, qayıdanda isə arvadının onu sorğu-sualsız yenidən evə qəbul etdiyini xatırlayır. Evlilik həyatı boyu həyat yoldaşının hiss və düşüncələrinə məhəl qoymayan atanın dərin hüzn və təəssüf hissi bu bölmədə vurğulanır.

Dördüncü epizod Park SoNyonun danışdığı epizoddur. Bu epizodda Park SoNyo artıq bu dünyanı tərk etmiş bir ruhdur. Park SoNyo həyatındakı insanlara son dəfə baş çəkir və son dəfə onlarla qarşılaşır. Əslində o, həyatında deyə bilmədiyi və topladığı hər şeyi bu bölmədə danışır. Bu bölmə Koreya cəmiyyətinin qadın və analara baxışını əks etdirən, eyni zamanda onu tənqid edən bölmə kimi oxucuya təqdim olunur [22].

Final bölümü yazıçı olan Park SoNyonun qızı ÇiHon ilə bitir. Anasının yoxa çıxmasından 9 ay sonra Çihon Vatikanda kilsədə anasına qarşı sədaqətsizliyini düşünür və dərin təəssüf hissi ilə anasını Bakirə Məryəmə əmanət edir. Roman belə bitir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, romanda əslində həyatın qarışıqlığında bir-birini laqeyd edən ailə üzvlərinə təsirli bir istinad edilir. Bu roman vasitəsilə Shin Kyung-Suk Koreya cəmiyyətindəki dəyişiklikləri və dəyər mühakimələrini məharətlə təsvir edir.

Xüsusilə qadın və ana məfhumlarının qavranılmasının təsvir olunmağa çalışıldığı romanda; ənənəvi təfəkkürlə müasir təfəkkür müqayisə edilərək fərdlərə təsirləri vurğulanmağa çalışılır. Şin Qyonq Suk, romanında ailə konsepsiyasına əsaslanaraq; O, Koreyada qadınların yerini və analıq anlayışını təsvir etməyə çalışıb. Onun Park SoNyo romanındakı obrazı, o, ailəsinə sadıq, ailəsinə və adət-ənənələrinə sadıq, ənənəvi Koreya qadın tipinə uyğun ana kimi görünür.

Araşdırmanın bu hissəsində, Koreyada ənənəvi qadın yazı yazması haqqında daha ətraflı məlumat əldə etmək üçün koreyalı qadınların cəmiyyətdəki yeri və Koreyada qadınların perspektivi haqqında qısa məlumat vermək məqsəduyğun olardı [23].

Koreyada qadınların cəmiyyətdəki yeri və qadına baxışları zaman-zaman fərqlidir. Qadın araşdırmaları ilə bağlı geniş araşdırmalar aparan Oh (2005) əsərində daş dövründən bu günə qədər olan dövrü əhatə edən Koreya qadınlarının ənənəvi və sosial statusunun tarixi inkişafı hərtərəfli müzakirə edilmişdir.

Oh'a (2005) görə, Daş dövründə yaşayan Koreyalılarda kişi və qadınlar arasında status fərqi olmadığı təxmin edilir. Samkukçi tarix kitabına görə, bəylik başçısı xalqla birlikdə yaşayır və bu mühitdə qoca ilə cavan, kişi və qadın fərqi yoxdur.

Dəmir dövründə oturaq həyat tərzi ilə əkinçilik və buna görə də kişi işçi qüvvəsi əhəmiyyət qazanmağa başladı. Bu dövrdə kişilər ağır işlərlə məşğul olarkən, qadınlar uşağa baxmaq, yemək bişirmək və ya tikiş tikmək kimi daha yüngül işlərlə məşğul olurdular.

Bu dövrdə əkinçilik alətlərinin meydana çıxması sinif anlayışını müəyyən etməyə başlayır. Hakim təbəqənin meydana çıxması ilə hərbi gücün əhəmiyyəti ön plana çıxır, kişilərin statusu yüksəlməyə başlayır. Ona görə də qadınlar və uşaqlar hərbi gücə malik olan kişidən asılı vəziyyətə düşürlər. Qədim dövrlərdə kifayət qədər bərabər olan ailə münasibətləri patriarxal sistemdə qadınların kişilərdən asılı olmasını zəruri edirdi [24].

Oh (2005) əsərində Padşahlıq dövründə patriarxal sistemin tam oturuşmağa və oturuşmağa başladığı, oğula verilən önəmin daha da artdığı qeyd edilir. Bu dövrlərdə oğul dünyaya gətirə bilməyən qadınların boşanmalı olduğu qeyd edilir. Koreyalı qadınların cəmiyyətdəki yeri və statusu ilə bağlı müxtəlif fikirlər var.

Lee (1998) Koreya tarixində mühüm yeri olan Üç Krallıq dövründə kişi-qadın münasibətlərində bərabərliyin vacib olduğunu qeyd edir. Bu fikrin təsdiqi olaraq köhnə xalq nağıl və rəvayətlərində qadın və ümumən ana anlayışları haqqında məlumatların verilməsi nümunə kimi göstərilir. Bu dövrdə evlilik də cinslər arasında bərabərlik və azadlıq prinsiplərinə əsaslanır.

Sevgi evliliyin əsas şərtidir. Bu məlumatı təsdiqləyən Oh (2005) Qoryo dövründə qadınların çox rahat həyat sürdüyünü bildirir. Köhnə dövrdə koreyalı qadınların ailə strukturunda statusu kifayət qədər yüksək olduğu halda, Konfutsiçilik və Buddizmin təsiri ilə qadınların cəmiyyətdəki statusunda müəyyən dəyişikliklərin olduğu qeyd edilir.

Coseon dövründə (1392-1908) kişilərə daha çox önəm verildiyi üçün qadınların arxa planda qaldığı müşahidə edilir. Songdan (1983) sitat gətirərək Oh (2005: 6) əsərində qadınların bu dövrlə bağlı yeri aşağıdakı kimi təsvir edilmişdir. “Coseon dövründə (1392-1908) kişilərə daha çox önəm verilir. Qadınlar haqsız yerə siyasi, sosial, iqtisadi və mədəni baxımdan bərabərsizlik gördülər.

Onun ailədəki yeri tamamilə həyat yoldaşından sonradır. Beləliklə, Coseonda qadınların xaricdən tamamilə kəsilib yalnız evin içində yaşaması lazım idi, evli qadına ərinin icazəsi olmadan çölə çıxmaq qadağan edildi”.

Li (1998: 50) də bildirir ki, Coseon dövründə qadınların statusu əvvəlki dövrlərlə müqayisədə xeyli aşağı idi. Bütün bunlara əlavə olaraq Coseon dövründə qadınların evləndikdən sonra öz sərvətlərinin olduğu qeyd edilir. (Ətraflı məlumat üçün bax: Lee (1998), Oh (2005)).

Koreyanın siyasi tarixində mühüm yeri olan Yaponiya Koloniya Dövründə qadınların statusunda bəzi dəyişikliklər olmuşdur. “Yeni dövrdə qadınlara baxış, köhnə Konfutsiçiliyə əsaslanan qadınlara olan perspektivi üstələyib” [25].

Yapon müstəmləkəçiliyi dövründə qadınların statusunun dəyişməsinə aşağıdakı kimi ümumiləşdirir. Yapon müstəmləkəçiliyi dövründə onlar “절대복종형”, yəni dediklərini edən, bacardıqlarını edən, əllərindən gələni edən, vuruşan və “신여성”, yəni milli mübarizədə iştirak edən, azad iradə.

Bu dövrdə qadınların özünü ifadə edən və döyüşkən şəxsiyyətlərinin ön planda olduğu bildirilir. Sənayeləşmiş Koreya cəmiyyətində qadınların ailə və cəmiyyətdəki rollarını birlikdə qoruyub saxlamaları problemə çevrilib.

Bu dövrdə qadınların yeri daha çox ev və ailə kimi müəyyən edilirdi. Lee (1998: 60) əsərində bu dövrdə kişilərin daha çox pul qazanmaq və maliyyə işləri ilə, qadınların isə daha çox ev işləri və uşaqlara baxmaqla məşğul olduğu görülür. Bu dövrdə “현모양처”, yəni evinə bağlı olan, ərinə xoşbəxt edən ideal qadın tipi ilə ifadə olunurdu.

Bu dövrdə qadınların yaxşı övladlar yetişdirərək, həyat yoldaşlarının müvəffəqiyyətli olması üçün çalışaraq cəmiyyətə töhfə vermələri gözlənilir. Bu gün Koreya cəmiyyətində kişi və qadının bərabər olduğu qəbul edilir.

Gənc nəsil hər mənada bilikli, təchizatlı və fəal olmağı qarşısına məqsəd qoyur və sosial cəmiyyətdə varlığını sübut edir. Bununla belə, bir çox patriarxal cəmiyyətlərdə olduğu kimi Koreya cəmiyyətində də ənənəvi qadın anlayışının hələ də mövcud olduğu müşahidə edilir [26].

Oh (2005:21) tərifləri bu fikri dəstəkləyir. “Qadınlar universiteti bitirsələr belə, onların ictimai fəaliyyətlə məşğul olmaq imkanları çox məhduddur. Bu gün

Koreyada kollec təhsili kişilər üçün yaxşı zəmin ola bilər, lakin ali təhsil qadınlar üçün yüksək vəzifə və intensiv fəaliyyət demək deyil". Anlaşıldığı kimi, qadın həmişə ailənin ən vacib üzvü, ata və uşaqların həmişə köməkçisi, buna baxmayaraq həmişə anadır.

Şin Qyonq Suk, romanın qəhrəmanı Park SoNyo anası vasitəsilə həm Koreyanın ənənəvi ailə dəyərlərini, həm də Koreya cəmiyyətinin ənənəvi qadın anlayışını təsvir edir.

Pak Koreyanın ənənəvi mədəniyyətində qadınların ehtiyaclarının həmişə kişi ehtiyaclarına qurban verildiyini bildirir. Tarix boyu qadınların çətinliklər qarşısında övladlarına, ailələrinə sığınacaq yeri olsalar da, bunun müqabilində çox vaxt ərləri tərəfindən tərk edildiyi qeyd edilir.

Eyni şəkildə, Jang və Merriam (2004) Koreya cəmiyyətində qadınların mövqeyinin Konfutsiçiliyə görə müəyyən edildiyini və qadınların ümumiyyətlə ailədə kişi və oğulların köməkçisi olaraq görüldüyünü bildirir. Bu baxımdan baxıldığında, tarixi inkişafda qadınlar əvvəl ərləri, sonra oğulları üçün həmişə özlərini qurban verməli olmuş, özlərini "kişilərə" həsr etmişlər.

Şin Qyonq Suk əslində qadınların "sədaqət" fenomeni ilə romanında bəhs etdiyi mövzular və personajlarla məşğul olur.

Romanın baş qəhrəmanı Park SoNyo ailəsinin seçdiyi kişi ilə evlənən gənc qızıdır. Əri ilə nizamlı şəkildə evlənən SoNyo, öz həyatı ilə bağlı verilən qərarları əvvəldən qəbul edən bir xarakter kimi görünür [27].

Anasının ailə qurmazdan əvvəl ona söylədikləri də həyatının necə olacağına və ya olacağına qərar verildiyini göstərir. Evlənmək istəməyən və ağlaya-ağlaya anasının yanına gələn gənc qıza anası bu sözləri söyləyir və onu evlənməyə razı salmağa çalışır.

Evləndikdən və anasının məsləhətlərini dinlədikdən sonra Park SoNyounun həyatda ən mühüm məqsədi sadıq həyat yoldaşı və yaxşı ana olmaqdır. Bu məqsədə uyğun olaraq, Park SoNyo ev işlərini öz vəzifəsi kimi qəbul edən və özünü ev işlərindən ayrı düşünməyən bir personaj kimi görünür.

Arvad və ana kimi uşaqlarını yedizdirməli, ev işləri ilə məşğul olmalı, ailəsinə xidmət etməlidir. Koreyanın ənənəvi mədəniyyətində qadınlar (xüsusilə evin gəlinləri) həmişə ev işlərinə və dini bayramlarda və ya xüsusi günlərdə qonaqların qəbuluna cavabdehdir.

Xüsusi günlərdə qadınlar ev təsərrüfatına, qonaqlara və mərhum ailə ağsaqqallarına yemək hazırlayır, süfrə açır. Qonaqları qarşılamaq qadınların ən mühüm vəzifələrindəndir. Yuxarıdakı izahatlarda da qeyd edildiyi kimi, ananın ən mühüm vəzifələrindən biri də xüsusi günlərdə qonaqlara yemək hazırlamaqdır. Şəraitdən asılı olmayaraq bu vəzifə yerinə yetirilməlidir. Əks halda, məsuliyyət həmişə qadına məxsus olacaq. Romanda ananın hər bir ritual və mərasimə hazırlığı və bu hazırlığın çətinliklərindən bəhs edilir.

İllərdir balıq təmizləmə biznesi ilə məşğul olan Park SoNyo bir gün balıq təmizləməkdən vaz keçərək balığı qabığınyı soymadan qonaqlara təqdim edir. Balıqların qabığınyı soymamış təqdim etmək həm ailəyə, həm də əcdadların ruhlarına hörmətsizlik kimi qəbul edilir və bunun yalnız bir günahkarı var: Park SoNyo. romanda “vəzifəsini” yerinə yetirməyən qadının necə ittiham olunduğu bildirilir [28].

NƏTİCƏ

Bu roman Seul vağzalında analarını itirdikdən sonra analarını axtaran uşaqların və ərin hekayəsidir. Həmişə yanında olduğunu düşündükləri ana yoxa çıxandan sonra uşaqlar analarını düşünməyə, anaları ilə köhnə xatirələrini yada salmağa, analarına nə qədər haqsızlıq etdiklərini dərk etməyə, anaların da bir insan olduğunu anlayırlar.

Beləliklə, roman cəmi dörd fəsildən və epiloqdan ibarətdir. Hər fəsildə baxış axınına rəhbərlik edən rəvayətçi dəyişir və hekayəyə rəhbərlik edir. Hər fəslin rəvayətçisi “o” və “sən”ə çevrilərək “ana”nın varlığını üçölçülü edir. Sənətçi qızı “sən”, oğlunu “o”, ərinə “sən” qoyub. Müəllifin tanış birinci şəxs subyektivi olan “mən”i rədd edərkən özündən başqasına aid şəxsi əvəzliyi mənimsəməkdə israr etməsi “Ana” ilə oxucu arasındakı məsafəni daraldır.

Müəllifin nəzərdə tutduğu “ana” ilə oxucu arasındakı məsafənin daralması sonda romanda ananı oxucunun anası ilə əvəz edir. Tezliklə romandakı “sən”, “o” və sən” reallıqda “mən”ə çevrilir. “Hə”nin yadına düşməsi yadıma, “o”nun ağrısı mənəmə, “sən”in utancına çevrilir. Ola bilsin ki, müəllif personajların adları üçün qondarma həqiqi adlar əvəzinə ümumi şəxs əvəzliliklərindən istifadə etməklə cümlələrin oxuculara qarşı təmkinini və rasionallığını nəzərdə tutub.

Ana tək cə “yoxa çıxmaqla” varlığını sübut etmir. Ailə daha da genişlənsə, müasir insanların unutduqları hər şeyi və yaşamağı unutduqları yerləri xatırladır, onları birdən-birə və ciddi şəkildə iç üzlərinə əks etdirməyə vadar edir.

Tədqiqat işi göstərir ki, şəxs əvəzlilikləri və şəxs sonluqları həm məişət həm də bədii üslubda böyük işlədilmə əhatəsinə malikdir. Bu əsaslar əsasən də bədii üslubda müxtəlif mənə aspektlərinə malikdir. Çünki bədii üslub digər üslublara nəzərən rəngarənglik, proses obrazlılığı, proseslərin cərəyan etdiyi mənə çalarlılığı, obraz müxtəlifliyinə malikdir. Bütün bu işlədilər özünü bədii üslubda onun ayrılmaz daxili parçası olan xüsusi əvəzliliklər vasitəsi ilə ehtiva edir. Bundan əlavə əsərdə şəxs əvəzliliklərinə başqa-başqa mövqələrdə yer ayrılır.

Koreya dilindəki şəxs əvəzlilərinin və şəxs sonluqlarının tərcüməsi və tədqiqininin təhlili Azərbaycan və Koreya dilindəki leksik və fonetik sistemdəki diffirensial xarakteristikası ortaya qoymaq, əvəzlilər tərcümə edilən an yaranan fərqi dəqiqləşdirmək üçün əsas meyar amilini ortaya qoyur. Koreya dilinin özünəməxsus qrammatik kateqoriyalarının obyektiv təbiəti, əsaslı bir mədəniyyəti təmsil etməsi və olduqca məzmunlu bir dil olması ilə əlaqədardır. Nəticədə, dilin praqmatikası tərəfindən müəyyən edilmiş bir sıra qrammatik kateqoriyalar mövcuddur.

Tədqiqat işindən tədqiq edilən başqa bir şey isə, böyük istifadə əhatəsinə sahib olan şəxs əvəzlilərinin və şəxs sonluqlarının dilin leksik tərkibinin müxtəlifliyinə, əhatəliliyinə birbaşa və ya dolayı yollarla səbəb olur.

Koreya dilçiliyində şəxs əvəzlilərinin rolu və yeri əvəzsiz dərəcədə vacibdir. Bununla yanaşı şəxs əvəzliləri fərdləri və yerləşim əhatələrinin qrup səviyyələrini başqa ümumi məfhumlardan ayırır.

Tədqiqat işinin yazılma məqsədindən doğan nəticəsində məlum olmuşdur ki, Azərbaycan dilinə tərcümə edilən Koreya dilində olan şəxs əvəzlilərinin, onların dilçilikdə olan aktuallığı və işlənmə dairəsi eləcə də, şəxs sonluqlarının tərcümə xüsusiyyətləri zamanı əmələ gələn problemlili stiuasiyalar və onların səbəbləri bundan əlavə əvəzlilərin kontekst içərisində işlənmə əsasını məlum etməkdən ibarətdir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycan dilinin funksional qrammatikası: morfolojiyaya yeni baxışlar və leksematika., II cild., Bakı 2012
2. Axundov A.A. Dil və üslub məsələləri, Bakı: Gənclik, 1970, 105 s.
3. Arif Məmməd Bədii tərcümə, Tərcümə sənəti toplusu, Bakı-1990
4. Həsənov H.Ə Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı-1988
5. Allahverdiyeva E.M Bədii tərcümənin linqvistik problemləri Bakı-1997
6. Axundov A.A. Ümumi dilçilik. Bakı: Maarif, 1979. 256
7. Azərbaycanca Koreyaca lüğət , Bakı 2002
8. Vəliyeva N.Ç Azərbaycanca- İngiliscə - Rusca lüğət Bakı- Nurlan , 2006
9. Xəlili Ş. Ədəbi əlaqələr işığında. Bakı-2002
10. Məmmədov Əflatun orjinaldan tərcümə, ədəbiyyat və incəsənət qəzeti. Bakı 13 may 1990.
11. Allahverdiyeva E.M Bədii tərcümənin linqvistik problemləri Bakı-1997
12. Qurbanov A.M Ümumi dilçilik. Bakı -1977
13. Qurbanov A. M Türkoloji dilçilik. Bakı -1993
14. Bayramov Q.H. Tərcümə sənəti. Bakı: OKA Ofset, 2008
15. Xəlil Rza Dil, bədii tərcümə və sənətkarlıq. Maqsud Şeyxzadənin bədii yaradıcılığı. Bakı-1980
16. Xudiyev N. Tərcümə ədəbiyyatı və ədəbi dilimiz. Bakı-1991
17. Həsənov H. Ə Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı-1988
18. Рачков Г.Е. Шумные смычные согласные в современном корейском языке, // Вопросы корейского и китайского языкознания. Учён, зап. Ленинградск. гос. ун-та им. А.А. Жданова. N 236. Сер.: Востоковед, наук. 1958. Вып. 6. С.3~18.
19. Рахманова М.А. Морфологическая адаптация заимствований в контексте оппозитивных отношений. // Вопросы теории и истории языка.

- (Межвуз. сб. науч. трудов). Тула! Тульск. гос. пед. университет, 1996. С.29~35.
20. Касаткин Л.Л., Клобуков Е.В., Лекант П.А. Краткий справочник по современному русскому языку. / Под. ред. П.А. Леканта. М., 1995
 21. Ким Мин Су. Новое корейское языкознание. Сеул, 1995.
 22. Кон Ик Хен. Самоучитель корейского языка. Пхеньян, 1994.
 23. Ли Ын Джон. Рассмотрение норм северокорейского и южнокорейского языка. Сеул, 1992.
 24. Холодович А.А. Очерки грамматики корейского языка. Учебн. пособие для высш. учебн. заведений. М., 1954.
 25. Чан Кен Хи. Синтаксис и семантика корейского языка. Сеул, 1994
 26. Ю Сун Сан. Грамматика корейского языка. Сеул, 1993.
 27. Языки мира. Монгольские языки, тунгусо-маньчжурские языки, японский язык, корейский язык. М., 1997.
 28. K. Kamilzadə. Azərbaycan və Koreya dillərində cəmiyyətin dilə təsiri nəticəsində yaranan frazeoloji birləşmələr və təqlidi sözlər, 2016.
 29. 박동근. 우리말의 이모저모 (Everything you wanted to know about the Korean language). 서울: 국립국어원, 2010. (Seul , Dilçilik, 2010)
 30. 신경숙. 엄마를 부탁해, 2008 년 10 월 24 일
 31. Şin Qyonq-Suk. Anam sənə əmanət, Qanun
 32. <https://www.kazedu.kz/referat/36067/3>
 33. <https://www.naver.com/>
 34. <http://encykorea.aks.ac.kr/>
 35. <https://ko.wikipedia.org/wiki>
 36. <https://dict.naver.com>
 37. <https://www.daum.net>